

Post-economisch

Het bestuur van de Erasmus Universiteit Rotterdam heeft verstandig gehandeld door Prof. Dr. J. Tinbergen uit te nodigen zijn afscheidsrede te houden bij de officiële opening van Nederlands jongste universiteit op 8 november. Prof. Tinbergen, die tot 1 september jl. hoogleraar was in de economie der centraal geleide stelsels en de ontwikkelings-programmering heeft er immers actief aan meegewerkt dat de Nederlandse Economische Hogeschool, die nu samen met de Medische Faculteit, de Erasmus Universiteit vormt, bekendheid over de gehele wereld kreeg.

Die bekendheid werd voor een groot deel verkregen doordat het wetenschappelijke personeel zich bezighield met maatschappelijke problemen. Prof. Tinbergen schetst in zijn rede dat, wat de economische wetenschap betreft, die problemen in de loop van de tijd steeds meer betrekking hebben op de lange termijn 1). Zo was in 1933 de economische belangstelling gericht op het overwinnen van de diepste conjunctuur-crisis. De Engelse econoom Keynes ontwierp in die tijd een theorie wier toepassing tot nu toe de conjunctuurgolven zo afzwakt, dat deze moeilijk meer te signaleren zijn. Een gelijksoortige theorie werd terzelfder tijd in Nederland door Prof. Tinbergen en Ir. H. Vos in het Plan van de Arbeid ontwikkeld.

De crisis in de jaren dertig is van geheel andere aard dan de crisis die nu dreigt. Vóór de tweede wereldoorlog was het economische leven onvoldoende georganiseerd om de productieve vermogens te benutten; productiefactoren bleven braak liggen. De Club van Rome heeft ons geleerd dat er daarentegen in de toekomst een tekort aan productieve vermogens dreigt. Hoe wij de economie ook organiseren, zonder hulpbronnen zakt de economie ineen en worden welvaart en welzijn pré-economische termen.

Prof. Tinbergen gaf zijn lezing dan ook terecht de titel: „Komt er een post-economisch tijdperk?”. Hij zet zich, duidelijk beïnvloed door Meadows c.s., af tegen de prognoses van Fourastié, Kahn en Wiener, die omstreeks het jaar 2000 een luilekkerland voorspellen met weekeinden langer dan de werkweek. Deze futurologen hielden er evenwel geen rekening mee dat de economische bronnen wel eens uitgeput kunnen raken, terwijl ze bovendien geen aandacht besteden aan de arme landen.

In zijn redevoering pleit Prof. Tinbergen voor het totstandbrengen van een synthese tussen Meadows' *Grenzen aan de groei* en de soms vernietigende kritiek hierop. De theorie van die synthese moet onder meer de tot nu toe waargenomen groei en de mogelijkheid van uitputting van de materiële hulpbronnen als elementen bevatten. Prof. Tinbergen onderscheidt die hulpbronnen in uitputbare en

onuitputbare. In de sociaal-economische politiek dient men er volgens hem naar te streven dat in het menselijke verbruikspatroon, meer dan tot nu toe, een vervanging optreedt van uitputbare door onuitputbare grondstoffen. Prof. Tinbergen constateert dat thans voor de gehele wereld het aandeel van de uitputbare grondstoffen in de totale consumptie jaarlijks met 1% afneemt en concludeert hieruit: „Voortduren van dit tempo zou voldoende zijn om de totale productie te handhaven nadat de top in de uitputbare productie heeft plaats gemaakt voor een daling dezer productie met ca. 3% per jaar; zou de bevolking van de wereld van dat tijdstip af constant kunnen worden gehouden, dan zou het verbruik per hoofd dus gehandhaafd kunnen blijven”.

Hoe dient dit te worden verwezenlijkt? Op lange termijn is volgens Prof. Tinbergen het prijsmechanisme hiertoe niet in staat, zodat een directe planopstelling moet worden bevorderd. Concrete oplossingen noemt hij niet; dit is immers onmogelijk in een korte rede. Duidelijk wordt evenwel dat de toekomst die futurologen als Fourastié voorspellen nooit zal worden bereikt. De bevolking zal moeten blijven arbeiden. Het hangt van de mentaliteit der bevolking af of door het selectief gebruik van grondstoffen die arbeid eeuwig mogelijk zal blijven.

We moeten ons afvragen of die mentaliteit aanwezig is. Bij deze vraag denk je onwillekeurig aan de huidige oliecrisis. Deze crisis onstond plotseling. De ernst ervan werd evenwel zo lang mogelijk verzwegen. Uiteindelijk beveelt de regering de autovrije zondag en haalt het stof van een distributiewet uit de jaren dertig. Zelfs een progressieve regering slaagt er niet in tijdig met een energieplan te komen dat rekening houdt met de wetenschap dat over tien jaar de kans groot is dat alternatieve energiebronnen moeten worden gebruikt. Bovendien hult de regering zich in stilzwijgen over de gevolgen van de oliecrisis. En hoe reageert de bevolking? Het spitsverkeer blijft even druk. Auto's blijven fel accelereren. Sportwedstrijden verschuiven voor een deel naar de zaterdag om het verbod om zondag olie te verbruiken te ontwijken. Als men zelfs op korte termijn de ernst van grondstoffencrisis nauwelijks inziet, hoe zal dat dan op lange termijn zijn? Met deze mentaliteit is het werk van wetenschapsmensen als Meadows en Tinbergen helaas overbodig.

L. Hoffman

1) Voorinzage maakte het mogelijk dat dit artikel werd geschreven voordat Prof. Tinbergen zijn rede uitsprak.

Inhoud

<i>Drs. L. Hoffman:</i> Post-economisch	965
Column Misser, door <i>Drs. P. A. de Ruiter</i>	967
<i>Drs. F. J. Hogewind:</i> De „neutrale” nullijn	968
<i>W. Peeters:</i> De Europese Investeringsbank en het Europa der Negen	970
Rectificatie	973
<i>Dr. R. Boelaert en L. de Vliegheer:</i> De Belgische inkomstenbelasting als hervordeler; een maat voor niets?	974
Mededelingen	978
Ingezonden: Are bankers managers?, door <i>H. Reinoud</i> , met naschrift van <i>Prof. Dr. C. F. Karsten</i>	979
Monetaire analyse, door <i>Drs. A. M. Dierick</i>	981
Boekennieuws: A. Zellner: An introduction to Bayesian inference in econometrics, door <i>Dr. F. B. Lempers</i>	982
Dr. A. Beenhakker: A kaleidoscopic circumspection of development planning, door <i>B. Eygendaal</i>	983

Onderzoek

is nodig. Het NEI heeft zich daarop sinds 1929 gericht. Naast het pure onderzoekwerk houdt het zich bezig met het uitvoeren van opdrachten van overheden en bedrijfsleven in binnen- en buitenland. Het heeft thans ervaring op vele gebieden, in een spreiding over 50 landen. Er heeft in die periode een specialisatie plaatsgevonden, maar door de samenwerking in teams van economen, econometristen, wiskundigen, sociologen, sociaal-geografen, stedenbouwkundig ingenieurs en civiel-ingenieurs wordt een brede aanpak van de problemen gewaarborgd.

Redactie

Commissie van redactie: H. C. Bos, R. Iwema, L. H. Klaassen, H. W. Lambers, P. J. Montagne, J. H. P. Paelinck, A. de Wit.
Redacteur-secretaris: L. Hoffman.
Redactie-medewerker: W. D. Franckena.

Adres: Burgemeester Oudlaan 50, Rotterdam-3016; kopij voor de redactie: postbus 4224.
Tel. (010) 14 55 11, toestel 3701.
Bij adreswijziging s.v.p. steeds adresbandje meesturen.

Kopij voor de redactie: in tweevoud, getypt, dubbele regelafstand, brede marge.

Abonnementsprijs: f 78,00 per kalenderjaar (incl. 4% BTW); studenten f 46,80 (incl. 4% BTW), franco per post voor Nederland, België, Luxemburg, overzeese rijksodelen (zeepost).

Betaling: Abonnementen en contributies (na ontvangst van stortings/giro-acceptkaart) op girorekeningno. 122945 t.n.v. Economisch Statistische Berichten te Rotterdam.

Losse nummers: Prijs van dit nummer f 2,50 (incl. 4% BTW en portokosten). Bestellingen van losse nummers uitsluitend door overmaking van de hierboven vermelde prijs op girorekeningno. 8408 t.n.v. Stichting het Nederlands Economisch Instituut te Rotterdam met vermelding van datum en nummer van het gewenste exemplaar. Abonnementen kunnen ingaan op elke gewenste datum, maar slechts worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Advertenties: B.V. Koninklijke Drukkerijen Roelants - Schiedam
Lange Haven 141, Schiedam,
tel. (010) 26 02 60, toestel 908.

Stichting
Het Nederlands Economisch Instituut
Adres: Burgemeester Oudlaan 50,
Rotterdam-3016; tel. (010) 14 55 11.

Onderzoekafdelingen:

Balanced International Growth
Bedrijfs-Economisch Onderzoek
Economisch-Sociologisch Onderzoek
Economisch-Technisch Onderzoek
Vestigingspatronen
Macro-Economisch Onderzoek
Projectstudies Ontwikkelingslanden
Regionaal Onderzoek
Statistisch-Mathematisch Onderzoek
Transport-Economisch Onderzoek

Misser

Konsumenten Kontakt en Consumentenbond behartigen, de een wat agressiever dan de ander, de belangen van de Nederlandse consument. Zij doen dat doorgaans op een weldoordachte en gedegen manier. Het is hun verdienste dat het koopgedrag van de Nederlandse consument in de laatste tien jaren kritischer is geworden. Of diezelfde consument echter gediend is met de conclusie van de brief welke beide organisaties onlangs hebben gezonden aan de Tweede-Kamercommissie voor Economische Zaken betwijfel ik.

De brief in kwestie begeleidt een vijf pagina's tellende nota van Kontakt en Bond, waarin zij hun oordeel geven over het verschijnsel van de zgn. perifere vestigingen, de detailhandelsactiviteiten buiten winkelgebieden. Het volgende citaat (uit de brief) geeft het meest beknopt beider oordeel weer:

„Wij moeten vaststellen dat in het regeringsstandpunt ten aanzien van de problematiek van de perifere vestigingen met het door ons naar voren gebrachte konsumenten aspekt geen of nauwelijks rekening is gehouden. Bij ons leeft de vrees dat in het regeringsstandpunt ruimtelijke argumenten worden gehanteerd teneinde de dynamische ontwikkeling in de distributie tegen te gaan en daarmee een verouderd middenstandsbeleid te bestendigen”.

Het ligt voor de hand dat consumentenorganisaties hun oordeel over perifere detailhandelsvestigingen vooral bepalen op grond van het criterium: „wat wordt de consument er beter van?”. Na lezing van hun nota kan men zich echter niet aan de indruk onttrekken dat hun standpunt vooral wordt ingegeven door het consumentenvoordeel op korte termijn. De vraag, die niet beantwoord wordt, is echter of de consument ook op wat langer zicht gebaat is met de solitaire vestiging.

Allereerst is daar natuurlijk het *prijsaspect*. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat het assortiment van het zelfbedieningswarenhuis zekere „discounting”-voordelen zal bieden. Zij zijn echter betrekkelijk. Men maakt extra kosten om de superstores te bereiken. Deze extra kosten komen niet in de plaats van,

maar bovenop de kosten nodig om stadswinkelcentra e.d. te bereiken. Hoe groot namelijk ook een solitaire vestiging wordt opgezet, de keuzemogelijkheden blijven niettemin beperkt. De consument blijft, zeker voor de meer duurzame artikelen, voor een groot deel van zijn assortiment aangewezen op het buurt-, wijk- of stadswinkelcentrum.

De „discounting”-voordelen zijn ook betrekkelijk, als men bereid is in die rekensom ook de *sociale* kosten te betrekken. De twee consumentenorganisaties maken zich daar betrekkelijk gemakkelijk van af door te stellen dat geen capaciteitsvergroting van wegen noodzakelijk is, daar het winkelverkeer buiten de reguliere spitsuren valt. Men ziet dan echter wel over het hoofd dat meer verkeersbewegingen, ook al hoeven zij niet te leiden tot uitbreiding van de verkeersinfrastructuur, op zichzelf reeds sociale kosten genereren. Er zijn ook sociale kosten buiten de verkeerssector. In Zweden is, ook door aandrang vanuit de consumentenorganisaties (!), het sein op rood gezet voor de „outside”-vestigingen. In Duitsland, maar ook in Zwitserland waar men deze distributievorm oorspronkelijk met gejuich heeft binnengehaald vanwege zijn prijsbrekerkarakter, begint men zich nu zorgen te maken over de gaten die in het distributie-apparaat beginnen te vallen. Onderzoekingen in Amerika hebben uitgewezen dat binnen stedelijke agglomeraties de bewoners van de welvarende buitenwijken gemiddeld aanzienlijk lagere prijzen betalen dan de bewoners van de oude, binnenstadswijken. Het zijn alle indicaties van een ontwikkeling, waarbij op de niet-mobiele consumenten, de bejaarden, de economisch zwakkeren de sociale kosten worden afgewenteld van het fenomeen der solitaire vestiging, hetgeen vooral tot uitdrukking komt in het verdwijnen, althans verslechteren

van het distributie-apparaat in oude wijken, van buurt- en wijkwinkelcentra.

Daarmee kom ik dan tevens op het consumentenbelang op langere termijn. Het is niet-moeilijk zich de gevolgen voor het prijspeil en daarmee voor het consumentenbelang voor te stellen, wanneer het moment daar is dat een stuk regionale monopolisering van het aanbod van een deel van het goederen- en dienstenpakket een feit is geworden. Zal de consument die nu zo blij is met de superstore, ook over vijf jaar staan te juichen als hij zijn directe consumptieve verzorging in zijn woonmilieu moet gaan missen, los zelfs van iedere prijs-overweging? Je maakt je van dat probleem natuurlijk niet af door, zoals Konsumenten Kontakt en -bond doen, eenvoudig te stellen dat we de uitschakeling van de buurtwinkels moeten tegengaan. Die uitschakeling dreigt als we ons in onze kijk op het consumentenbelang laten leiden door kort-zicht-overwegingen.

Het gaat natuurlijk niet alleen om de vraag of wel al dan niet het zelfbedieningswarenhuis buiten de bebouwde kom toelaten. Het gaat om het wijdere vraagstuk van het *optimale verzorgingspaaroon*, waarbij — met behoud van een gezond stuk concurrentiedynamiek — een zeker distributief evenwicht tot stand moet komen. Dat evenwicht dient niet uit de tot dusver gebruikelijk trial-and-error-methode te resulteren, maar d.m.v. een distributieplanologie, welke over een effectief bestuurlijk, bij voorkeur gewestelijk, instrumentarium beschikt om e.e.a. te realiseren. Deze planning moet gebaseerd zijn op een economische argumentatie waarin ook de sociale kosten worden verdisconteerd.

Sociale kosten worden uiteindelijk ook op de consument verhaald. Zou dat de consumentenorganisaties zijn ontgaan?

De „neutrale” nullijn

DRS. F. J. HOGEWIND*

Momenteel staan, mede in het kader van loononderhandelingen en inflatiebestrijding, twee zaken sterk in de belangstelling, nl. de gevolgen van de gehanteerde inflatiecompensatie op het reëel beschikbare inkomen en het streven naar inkomensherverdeling. Uitgangspunten zijn hierbij, dat de prijsinflatie zodanig gecompenseerd dient te worden, dat het reëel beschikbare inkomen in ieder geval niet daalt en dat, middels een gedifferentieerde loonsverhoging, de inkomensongelijkheid wordt verminderd.

Tussen loonsomstijging en de verandering van het reële vrij beschikbare inkomen zit meer dan alleen de compensatie voor prijsstijgingen. Dit zijn met name de directe belastingen, sociale premies en de inflatiecorrectie. Een illustratief overzicht van de betekenis daarvan, berekend voor de verschillende inkomensklassen, is gegeven in de *Macro Economische Verkenning 1973*. De daarin opgenomen tabel IV. 9 1) geeft, uitgaande van de brutoloonstijging, het nominaal beschikbaar inkomen, dat, na correcties voor de te verwachten prijsstijging, het reële vrij beschikbaar inkomen oplevert. Daarbij is er van uitgegaan, dat de prijsinflatie voor alle inkomensgroepen hetzelfde effect zal hebben, na de berekende correctie uit hoofde van premies en belastingen.

Aan de hand van onderstaande exercitie wil ik aantonen dat dit niet het geval zal zijn. Mijn stelling is, dat een stijging van het nominaal beschikbaar inkomen, die even groot is als de prijsstijging — de zgn. „nullijn” — niet neutraal is. Neutraal noch ten aanzien van het reële vrij beschikbare inkomen, noch ten aanzien van de inkomensverdeling.

Gezien de foutenmarge, veroorzaakt door afrondingen en gemaakte vooronderstellingen, dienen de gevonden resultaten genuanceerd en met voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden.

Methode van onderzoek

De beschikbare gegevens 2) stellen ons in staat voor diverse groepen werknemers de ontwikkeling na te gaan van de consumptie van de diverse verbruiksgoederencategorieën bij stijging van het vrij beschikbare inkomen en van de prijzen. De besparingen, opgevat als het niet-geconsumeerde deel van het vrij beschikbare inkomen, zijn niet in het onderzoek betrokken. Enerzijds omdat van de verdeling der spaarquotes over diverse inkomensklassen en het spaargedrag geen bruikbare gegevens bestaan, anderzijds omdat niet aantoonbaar is dat bij een zuiver nominale stijging van het inkomen de spaarquotes veranderen. Met andere woorden: er wordt afgezien van de geldillusie. Ten einde het effect op het verbruik van een stijging van het vrij beschikbare inkomen en de prijzen voor 1973 ten opzichte van 1972 te kunnen schatten, werden de veranderingen in de verbruikspatronen van vergelijkbare inkomensklassen en de prijsontwikkelingen der beschouwde bestedingscategorieën, zoals die zich van 1964 tot 1972 hebben voorgedaan, geëx-

trapoleerd naar 1973. Hierbij zijn de volgende vooronderstellingen gemaakt:

- het voor bestedingen beschikbare inkomen stijgt evenals de prijzen met 10% ten opzichte van 1972;
- de procentuele wijzigingen in het verbruik der diverse goederencategorieën („verbruikseffect”) zoals die zich van 1964 tot 1972 voordeden (zetten zich onveranderd voort;
- van de geconstateerde inkomensstijging — van 1964 tot oktober 1972 ca. 100% 3) — is aangenomen dat deze gelijkmatig over de diverse inkomensklassen is verdeeld; door gebrek aan gegevens is uitsplitsing niet mogelijk;
- de over langere periode genomen relatieve prijsontwikkeling per goederencategorie 4) zet zich voor 1973 ongewijzigd voort.

Berekeningswijze tabel 1 en 2

In het kort komt de berekeningswijze van de tabellen 1 en 2 op het volgende neer:

- het volgens de methode van het VIG 2) voor 1972 geschatte verbruik is voor de beschouwde inkomensgroepen omgerekend in prijzen van 1974;
- de procentuele verbruiksontwikkeling van 1964 tot 1972 is trendmatig naar 1973 doorgetrokken;
- per goederencategorie is de prijsontwikkeling van 1964 tot 1972 trendmatig naar 1973 geëxtrapoleerd.

Uit deze tabellen komt naar voren dat vrijwel alle beschouwde werknemersgroepen voordeel hebben bij een „neutrale” inflatiecompensatie. Hun bestedingen kunnen reëel toenemen. Daarnaast blijkt, dat naarmate het besteedbare inkomen lager is, dit voordeel toeneemt. Dit betekent, dat de „neutrale” nullijn ook de verdeling van het besteedbaar inkomen beïnvloedt ten gunste van de laagste inkomensgroepen. Dit wordt veroorzaakt doordat bij een lager inkomen naar verhouding meer wordt uitgegeven aan die goederen waarvoor de prijsstijgingen achterblijven bij het gemiddelde. Tabel 3, waarin de procentuele uitgaven en de prijsstijging per goederencategorie worden vergeleken, is een illustratie hiervan.

* De schrijver is wetenschappelijk medewerker bij de Vakgroep Macro-economie aan de Universiteit van Amsterdam.

1) Blz. 88-89, Centraal Planbureau, 's-Gravenhage, *Macro Economische Verkenning 1973*.

2) De voor het onderzoek benodigde gegevens zijn ontleend aan: CBS, Het nationaal Budgetonderzoek 1963/1965, *Statistische en Econometrische Onderzoekingen*, no. 12, 1972; de publikatie *Referentiebudgets 1972*, Voorlichtingsinstituut voor het Gezinsbudget (VIG); zie ook het artikel in *ESB* van 13 december 1972 en diverse CBS-statistieken.

3) CBS, *Maandblad Sociale Statistiek*, december 1972.

4) CBS, *Maandblad voor de Binnenlandse Handel*, december 1972.

Tabel 1. *Besteedbaar inkomen en verbruik in 1972 en 1973 voor hoofdarbeiders*

	INKOMENSKLASSE a)							
	1972	1973	1972	1973	1972	1973	1972	1973
Besteedbare inkomens (1973 + 10%)	17.600	19.360	21.660	23.825	38.955	42.850	54.835	60.325
<i>Goederencategorie:</i>								
Voeding	3.840	4.050	4.030	4.195	5.805	6.265	6.410	6.895
Genotmiddelen	1.040	1.170	1.190	1.340	2.260	2.600	3.015	3.415
Huur	1.780	1.990	2.035	2.280	2.770	3.075	3.455	3.860
Verwarming, verlichting	830	870	1.060	1.130	1.640	1.765	2.355	2.595
Woninginrichting	1.550	1.585	1.730	1.815	2.805	2.940	4.055	4.520
Overige woonuitgaven	390	420	435	480	1.015	1.090	1.480	1.620
Kleding, schoeisel	1.815	1.875	2.015	2.090	3.890	4.235	5.100	5.535
Gezondheid, hygiëne	1.585	1.770	2.425	2.745	4.170	4.725	5.535	6.285
Opleiding	175	190	195	210	935	1.035	1.920	2.110
Roken	335	340	390	395	545	555	765	805
Vervoer	1.705	1.820	2.835	3.220	5.805	6.590	8.390	9.440
Vakantie	440	495	760	820	1.675	1.820	3.615	4.005
Radio, TV, e.d.	460	470	585	600	935	980	1.425	1.560
Ov. ontw.-ontspanning	705	735	910	940	2.135	2.305	2.575	2.710
Maatsch. verpl. verz.	845	1.000	875	975	2.260	2.275	4.410	4.640
Overige uitgaven	105	110	190	255	310	335	330	370
Totaal bestedingen	17.600	18.990	21.660	23.490	38.955	42.590	54.835	60.365
Besteedbaar inkomen	17.600	19.360	21.660	23.825	38.955	42.850	54.835	60.325
Voor- of nadeel	—	+ 370	—	+ 335	—	+ 260	—	-/- 40

a) Besteedbaar inkomen, incl. vakantietoeslag, kinderbijslag en overige emolumenten.

Tabel 2. *Besteedbaar inkomen en verbruik in 1972 en 1973 voor handarbeiders*

	INKOMENSKLASSE a)					
	1972	1973	1972	1973	1972	1973
Besteedbare inkomens (1973 + 10%)	14.325	15.755	16.030	17.635	18.795	20.680
<i>Goederencategorie:</i>						
Voeding	4.110	4.300	4.330	4.690	4.555	4.845
Genotmiddelen	775	885	960	1.075	1.110	1.155
Huur	1.405	1.555	1.505	1.670	1.600	1.815
Verwarming, verlichting	745	765	785	820	810	840
Woninginrichting	1.115	1.170	1.350	1.350	1.145	1.200
Overige woninguitgaven	275	300	405	405	375	410
Kleding, schoeisel	1.615	1.600	1.655	1.750	1.955	2.065
Gezondheid, hygiëne	1.030	1.115	1.215	1.465	1.390	1.595
Opleiding	85	100	145	155	150	175
Roken	325	325	320	325	395	415
Vervoer	845	905	1.090	1.145	2.390	2.775
Vakantie	245	280	350	370	490	555
Radio, TV, e.d.	560	575	480	500	755	790
Ov. ontw.-ontspanning	600	650	720	750	735	795
Maatsch. verpl. verz.	540	535	640	670	685	675
Overige uitgaven	55	60	80	85	255	295
Totaal bestedingen	14.325	15.220	16.030	17.225	18.795	20.400
Besteedbaar inkomen	14.325	15.755	16.030	17.635	18.795	20.680
Voor- of nadeel	—	+ 535	—	+ 410	—	+ 280

a) Besteedbaar inkomen, incl. vakantietoeslag, kinderbijslag en overige emolumenten.

Bij de gemaakte berekeningen is overigens buiten beschouwing gebleven, dat er momenteel een tendens bestaat, waarbij de stijging der hogere werknemersinkomens bij het gemiddelde achterblijft. Op zichzelf gezien zijn de resulterende vóór- of nadelen klein, voor de laagste beschouwde inkomensgroep ca. 3% van het vrij beschikbaar inkomen, maar gesommeerd voor alle werknemers zal de invloed hiervan op de totale bestedingen niet onaanzienlijk zijn. Voor de in de inleiding genoemde loononderhandelingen en inflatiebestrijding zou met deze ontwikkeling rekening kunnen worden gehouden. Een afroming van dit extra inflatievoordeel zal de bestedingsimpuls en de totale loonsomstijging verminderen. Dit kan ófwel direct door de inflatiecomponent van de loonsomstijging gedifferentieerd naar inkomensklassen te verlagen, ófwel indirect via de belastingen. Te denken valt hierbij aan de inflatiecorrectie. De neutraliteit hiervan op de bestedingen en inkomensverdeling hoop ik in een volgend artikel te kunnen behandelen.

Tabel 3. *Prijsstijgingen en procentuele uitgaven per goederencategorie*

Goederencategorie:	Besteedbaar inkomen		Prijsstijging 1964 - 1972
	f. 17.600	f. 54.835	
	%	%	%
Voeding	21,8	11,7	50
Genotmiddelen	5,9	5,5	49
Huur	10,1	6,3	64
Verwarming, verlichting	4,7	4,3	39
Woninginrichting	8,9	7,4	51
Overige woninguitgaven	2,2	2,7	53
Kleding, schoeisel	10,3	9,3	60
Gezondheid, hygiëne	9,0	10,1	73
Opleiding	1,0	3,5	70
Roken	1,9	1,4	29
Vervoer	9,7	15,3	59
Vakantie	2,5	6,6	55
Radio, TV, e.d.	2,6	2,6	4
Ov. ontw.-ontspanning	4,0	4,7	50
Maatsch. verpl. verz.	4,8	8,0	56
Overige uitgaven	0,6	0,6	55
Totaal	100,0	100,0	55

Bron: zie de voetnoten 2 en 4.

F. J. Hogewind

De Europese Investeringsbank en het Europa der Negen

W. PEETERS*

Sinds 15 januari 1973 maken de nieuwe lidstaten van de EG effectief deel uit van de Europese Investeringsbank (EIB). Deze instelling, opgericht ingevolge art. 129 van het Verdrag van Rome, zal dan ook ten opzichte van de 3 nieuwe leden bepaalde verplichtingen moeten nakomen welke inherent zijn aan haar statuten, om aldus verder bij te dragen tot de verdere ontplooiing van de verruimde Gemeenschap.

Inleidende beschouwingen

Na de tweede wereldoorlog werden, ten einde de ontwikkelingsprojecten te bevorderen, een aantal financiële instellingen opgericht op internationale grondslag. Denken we hier bijv. aan de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling of Wereldbank genoemd (opgericht in 1945 in het kader van de Verenigde Naties) met twee eraan afhankelijke instellingen: de Internationale Financiële Maatschappij (International Finance Corporation) opgericht in 1956, en de Internationale Associatie voor Ontwikkeling (International Development Association) opgericht in 1960. Ondertussen werden in andere continenten ook internationale financiële instellingen opgericht: de Interamerikaanse Ontwikkelingsbank welke startte in 1960, de Centraal Amerikaanse Bank voor Economische Integratie (1961) en de Afrikaanse Ontwikkelingsbank (1963). In 1965 ontstond de jongste van dit soort instellingen te Manilla: de Aziatische Ontwikkelingsbank.

Om weer in onze gewesten terug te keren, dient erop te worden gewezen dat in 1950, door het Verdrag van Parijs, de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal werd opgericht en dat de Hoge Autoriteit een investeringsactiviteit uitoefende in de twee sectoren welke aan haar gezag onderworpen waren. Recent, in 1957, bij de ondertekening van het Verdrag van Rome, waarbij de Europese Economische Gemeenschap het levenslicht zag, werden ook nieuwe financieringsorganen geschapen, zoals de Europese Investeringsbank. Deze instelling, evenals drie andere (Het Sociaal Fonds, het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw en het Europees Ontwikkelingsfonds), werd opgericht met als gemeenschappelijk doel het vereenvoudigen van de economische integratie om te komen, tussen het Verdrag bepaalde, tot de Gemeenschappelijke Markt.

Men tracht door de economische concentratie en de vrije mededinging het levenspeil van de bevolking van de Euro-markt te verhogen. Diegenen die het Verdrag opstelden hebben eraan gedacht dat door het scheppen van een Gemeenschappelijke Markt er mogelijke zware sociale stoornissen zouden kunnen ontstaan, tussen de meer ontwikkelde gebieden en de achtergebleven streken.

Het is een historisch feit dat er bij een integratie, zonder voorzorgen ingevoerd, ernstige ontwrichtingen ontstaan, als bepaalde gebieden voor een plotselinge omschakeling of voor een verplichte sluiting van bepaalde sectoren worden geplaatst, welke niet meer een economisch verantwoord bestaan zouden kennen. Als interessant voorbeeld kan men hier de

groei van Italië aanhalen. Door een politieke éénmaking van Italië verdwenen kleine monarchieën, wat economisch een winstpunt betekende, daar er aldus meer rijkdom en welvaart kwam. Doch de keerzijde van de medaille was dat ten koste van enkele sterk ontwikkelde gebieden (meestal in Noord-Italië) er een relatieve en meestal ook een absolute verarming ontstond in het minder ontwikkelde Zuiden. Men spreekt van de „Mezzogiorno”.

In de moderne economische theorie wordt belang gehecht aan de rol van de externe economische invloed welke uitgaat van bepaalde concentratieverschijnselen 1). Aldus was het te voorzien dat de integratie, de rijkste streken een bevoorrechte positie zou bezorgen ten nadele van de economisch achtergebleven gebieden waardoor een wegdraineren zou ontstaan van de resterende krachten in deze arme gebieden.

De aanwezigheid van een degelijke regionale politiek kan aan deze problemen het hoofd bieden. Deze politiek moet kunnen beschikken over een investeringsfonds of investeringsbank om door de passende middelen, waarover deze instellingen beschikken de minder voordelige gevolgen op te vangen. Aldus wordt een evenwichtige en harmonieuze economische opgang in de Gemeenschap bevorderd. Te Messina (1955) trachtte men een evenwicht te vinden tussen de verplichtingen en de voordelen voor de lidstaten. Zulks had tot gevolg dat aan het Verdrag van Rome een speciaal protocol met betrekking tot Italië werd toegevoegd, om de lidstaten op het belang van een verhoging van de levensstandaard in de „Mezzogiorno”, alsook op de Italiaanse eilanden te wijzen. Naast dus een regionale wederaanpassing, was het ook noodzakelijk rekening te houden met de werken van Europees belang, alsook met mogelijke nodige omschakelingen in bepaalde sectoren in de Europese industrie.

De oprichting van de Europese Investeringsbank geschiedde niet zonder moeilijkheden. De 1ste juni 1955, te Messina, wenste men de in 1950 gestarte integratie in de zes op te voeren om aldus de met de EGKS opgedane ervaring te benutten voor de gehele economie. Om een gepaste oplossing te vinden werd een intergouvernementele commissie opgericht. Eén van de door deze commissie gepubliceerde documenten is het rapport omtrent het *Investeringsfonds* (1956). De voornaamste door het comité naar voren gebrachte problemen zijn:

- de onderontwikkelde gebieden;
- de werkzaamheden met een gemeenschapsbelang;
- de omschakeling der bedrijven.

Alle lidstaten gingen ermee akkoord dat er belangrijke investeringen noodzakelijk waren binnen de Gemeenschap.

* De auteur is verbonden aan het Rijksuniversitair Centrum te Antwerpen.

1) G. Ohlin, *Interregional and international trade*; G. Myrdal, *Economic and under-developed regions*; A. Hirschman, *The strategy of development*; Fr. Perroux, *L'économie du XX siècle*.

Vandaar dat de ondertekenaars van het Verdrag van Rome een oprichting voorzagen van een instelling van publiek recht en wel onafhankelijk binnen de EG. Hierop startten vele discussies of het al dan niet een bank of fonds moest worden. De voorstanders van een bank wensten een instelling, te vergelijken met de Wereldbank; de aanhangers van het fonds zagen het meer in een financieel coördinatie-orgaan. In de laatste fase der voorbereidende besprekingen werd de bankvorm toch definitief aangenomen; zulks was het gevolg van de volgende overwegingen:

- a. een streng bankbeleid zou mogelijk zijn, dank zij een instelling die los zou staan ten aanzien van de staatsbegrotingen, en die aldus een eenvoudiger toegang had tot de verschillende kapitaalmarkten;
- b. het mogelijke storingselement, indien van „Fonds” zou gesproken worden, om de nodige middelen aan te trekken; het voorbeeld van de Wereldbank werd hier gevolgd, waar men in het begin dacht aan een „International Investment Fund”;
- c. een te ver gaand dirigisme kon aldus worden vermeden door een onafhankelijke instelling op te richten; niettegenstaande dat men anderzijds door een zekere invloed van de Europese Commissie (statutair bepaald) een coördinatie in communautair verband zou kunnen verzekeren;
- d. een belangrijke factor van de aldus gecreëerde instelling is dat door haar onafhankelijke karakter en de hieruit volgende gemakkelijke toegang tot de kapitaalmarkt een verkleining mogelijk wordt gemaakt van de bijdragen tot de eigen werkmiddelen.

Al deze overwegingen verklaren het zuivere bankkarakter der instelling, hetgeen door de statuten van de EIB bevestigd wordt.

Karakter van de Europese Investeringsbank

De EIB staat los van alle andere bestaande Europese instellingen; dat wil zeggen, dat hoewel zij samen met de EGKS, de Euratom (Europese Gemeenschap voor Atoomenergie) en naast de Europese Economische Gemeenschap werd opgericht, zijzelf, onafhankelijk van de andere instellingen, zich kan interesseren voor industriële projecten op nucleair gebied of voor projecten die verband houden met kolen en staal.

De EIB kan men rangschikken bij de semi-publieke kredietinstellingen. Deze instellingen werden opgericht in elk land om krediet op lange termijn te verstrekken met het oog op reconstructie of ontwikkeling: bijv. in Europa: Kreditanstalt für Wiederaufbau (Duitsland), Crédit National en Caisse de Coopération Economique (Frankrijk), het Instituto Mobiliario Italiano (Italië), de Nationale Investeringsbank (of Herstelbank) in Nederland, Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid en de Nationale Investeringsmaatschappij (België), The Common Wealth Development Corporation (Groot-Brittannië), en in de Verenigde Staten: de Eximbank (Export-Importbank). Zij hebben als kenmerken met de EIB gemeen: hun publiek statuut, het algemeen belang na te streven en het financieren van belangrijke investeringsprojecten. Er zijn echter twee punten van onderscheid: a. deze instellingen zijn steeds onderworpen aan de nationale overheid, dit in tegenstelling tot het Europese karakter van de EIB en b. hun taken kunnen niet samenvallen met speciale aan de EIB opgelegde taken, welke in verband staan met de economische integratie, alsook inbegrepen de overeenkomsten met derde landen.

De EIB streeft in tegenstelling tot de meeste financiële vennootschappen geen winstoogmerken na. Door middel van de op de leningen toegepaste rentevoet, kan de EIB de noodzakelijke reserves vormen waarmee eveneens de onkosten voor het ontlenen van gelden kunnen worden bekostigd en andere mogelijke onkosten kunnen worden gedekt. Voor de aangevraagde lening of garantie moet vooraf door de lidstaat waarvoor het project is bestemd toestemming worden gegeven.

Het hoogste gezag wordt uitgeoefend door regeringsautoriteiten (Raad van Gouverneurs), terwijl de Raad van Bewind (waarvan de samenstelling streng omlind is) in genedele met de raad van beheer van een N.V. is te vergelijken. Een ander kenmerk van de EIB is dat zij geen participaties neemt, (wat wel een van de kenmerken is van de Belgische Nationale Investeringsmaatschappij), doch volgens de statuten enkel leningen en garanties kan verlenen. Hiermee hangt samen dat zij natuurlijk ook geen enkele verantwoordelijkheid in het beheer en het beleid mag aanvaarden, behoudens als zij ertoe verplicht wordt tot dekking van haar schuldvordering en eventueel voor de bescherming van haar rechten. Hieruit blijkt duidelijk de wil om niet te domineren, doch wel de bedoeling een stimulerende rol te spelen.

De Bank onderscheidt zich op wereldniveau van de instellingen die werden opgericht om hulp te bieden aan minderontwikkelde landen. Het verschil van de EIB met de Wereldbank ligt vooral daar waar het Verdrag van Rome het regionale integratiedoel oplegt (art. 2). Het geografische gebied is een tweede verschilpunt tussen beide instellingen. Vanaf de oprichting zijn de werkzaamheden van de Bank beperkt tot de lidstaten. Doch in overeenstemming met de als bijlage aan de associatieverdragen gehechte financiële protocollen, heeft de Raad van Gouverneurs de Bank gemachtigd projecten te financieren welke in geassocieerde landen zijn gelegen 2). Deze Raad mag ook dergelijke maatregelen in andere landen goedkeuren.

Taak en werkterrein van de EIB

De EIB opgericht als één der middelen om de doelstellingen van het Verdrag van Rome te bereiken (art. 2, 3) heeft volgens artikel 130 de volgende driedovoudige taak:

- a. de verdere ontsluiting van de minder-ontwikkelde gebieden;
- b. de financiële deelname aan projecten tot modernisering, of omschakeling van ondernemingen, of bij het scheppen van nieuwe bedrijvigheid welke voortvloeit uit het langzaam maar zekere ontstaan van de gemeenschappelijke markt;
- c. de financiering van projecten met een gemeenschappelijk belang voor verschillende staten.

Het eerste doel van de onderhandelaars te Messina was de oprichting van een fonds dat bijzondere middelen zou hebben om zowel op sociaal als op algemeen vlak de minderontwikkelde streken bij te staan.

Bij de ondertekening van het Verdrag werd alles in zoverre gewijzigd dat de EIB haar huidige vorm en statuten kreeg. Als gevolg van de driedubbele taak welke haar werd opgedragen, mag de Bank alleen de investeringsprojecten weerhouden en zich niet bemoeien met elke mogelijke andere vorm van bijstand. De tekortkoming is, dat de Bank niet de organisator is van initiatieven op regionaal vlak, doch enkel de rol van deelnemer toegewezen heeft gekregen aan de financiering van de ideeën. De statutaire bepalingen kennen aan de EIB een driedovoudige rol toe:

- a. de aanvullende rol: de Bank mag enkel tussenkomen op voorwaarde dat er geen concurrentie is ten aanzien van bestaande bankstructuren;
- b. de complementaire rol: de interventie van de Bank is enkel een aanvulling naast en bij andere instellingen en ondernemers, welke een reeds opgesteld plan helpen financieren;
- c. de rol van het tekort aanzuiveren: hiermede bedoelen we, de deelneming welke praktisch nooit een meerderheids-

2) De geassocieerde landen zijn: La Réunion, Togo, Centraal Afrikaanse Republiek, Zaire, Congo Brazzaville, Tsjad, Niger, Mali, Mauretanië, Madagascar, Kameroen, Ivoorkust, Oppervolta, Gabon, Senegal, Dahomey, Burundi, Rwanda, Turkije, Mauritius, Nieuw-Caledonië.

Leningen en garanties van de EIB in de Gemeenschap (getekende contracten in 1972); verdeling volgens de objectieven van art. 130 van het Verdrag van Rome

Land	Aantal projecten	Leningen	Regionale ontwikkeling			Modernisering en omschakeling van ondernemingen (scheppen van nieuwe activiteiten en nieuwe technologieën enz...	Gemeenschappelijk belang voor verschillende lidstaten	
			Ontwikkeling van minder ontwikkelde gebieden	Overschakeling	Totaal		Industriële samenwerking en onderzoek en ontwikkeling	Infrastructuur van Europees belang
West-Duitsland	10	130,4	57,9	—	57,9	16,3	12,9	85,9
Frankrijk	7	144,9	110,4	32,7	143,1	—	1,8	60,0
Italië	12	216,2	186,5	—	186,5	18,2	—	29,7
België	1	14,4	—	14,4	14,4	—	14,4	14,4
Totaal	30	505,9	354,8	47,1	401,9	34,5	29,1	190,0

De cijfers kunnen niet horizontaal worden opgeteld voor elk der categorieën, aangezien bepaalde cijfers voorkomen in meerdere rubrieken.

Bron: persbericht EIB, 15 januari 1973.

participatie is, maar meestal een beperkt deel uitmaakt van het geheel.

Hieruit blijkt duidelijk dat de Europese Investeringsbank, binnen het kader van haar statuten, zoveel mogelijk zal trachten belangrijke financiële hulpverlening te verstrekken in een bepaalde lokaliteit, met de beperkte middelen welke zij heeft om de plaatselijke initiatieven en de aangroei van het aantal werkplaatsen te bevorderen.

De algemene voorwaarden voor de projecten

Bij voorlegging van projecten moeten deze aan de volgende voorwaarden voldoen:

- vooreerst moeten de voorgestelde projecten verwezenlijkt worden op het grondgebied der lidstaten, het is ook mogelijk dat de Raad van Gouverneurs, op bevel van de Raad van Bewind een afwijking toestaat op deze strenge geografische beperking;
- het project moet concreet of geïndividualiseerd zijn, zodat algemene, dus niet project-gebonden kredieten uitgesloten zijn hoewel er een mogelijkheid bestaat een aantal financieringen te laten lopen over een instelling, welke een autonome schakel vormt tussen EIB en de uiteindelijke begunstigde;
- het krediet moet de vorm hebben van een aanvullende financiering en dit in laatste instantie (art. 18);
- het economische nut en de financiële rentabiliteit van het project moeten vaststaan.

Modaliteiten der kredieten, de looptijd en de rentevoet

Het actieterrein van de EIB ligt gespreid over verschillende landen die ieder over een nationale munt beschikken. Dit heeft tot gevolg dat de monetaire bepalingen problemen veroorzaken. Verscheidene opvattingen en overpeinzingen hielden haar op dit vlak bezig:

- een oplossing vinden die alle begunstigden op één en dezelfde wijze behandelt, wat ook hun nationaliteit is;
- geen concurrentie zijn voor de plaatselijke kredietinstellingen in de lidstaten waar de investeringen worden uitgevoerd en zodoende aan de ontlener de eigen munt ter beschikking te stellen;
- rekening houden met de basisgedachte: de EIB als herverdelers van kapitaal van sterke naar financieel zwakke gebieden.

Uit al deze overwegingen ontstonden twee formules, waarvan de tweede enkel pro-forma wordt vermeld, daar zij niet meer geldig is:

- de begunstigde ontvangt van de Bank de nationale valuta van de zes (nu negen) leden van de EG en mogelijke nationale valuta's van derde landen, met uitzondering van de eigen nationale munt; volgens deze formule moet terugbetaald worden in de ontvangen valuta's;

- de begunstigde ontvangt van de Bank één of meer valuta's, inclusief de eigen valuta, naargelang de keuze van de vrager, doch de terugbetaling moet geschieden in de munt van één der lidstaten door de Bank aangeduid, tegen de pariteit van het ogenblik van de storting.

In beide gevallen is er een wisselrisico. Dit was in het tweede geval groter, daar de ontlener bij het aangaan van de lening de munt niet kent welke hij moet terugbetalen.

Naast deze gewone leningen zijn er de Bijzondere Transacties (of Section Spéciale) opgericht door een besluit van de Raad van Gouverneurs in 1963. Aldus werd aan de EIB het middel gegeven om tussenkomst te verlenen in die gevallen waarin de aard van de te financieren projecten of een verstoring van het betalingsbalansevenwicht in een geassocieerd land de verlenging van geldelijke bijstand in de vorm van kredieten tegen gunstige voorwaarden zoals een lagere rentevoet, een lange looptijd en een lange periode van vrijstelling van aflossing rechtvaardigen. De Bijzondere Transacties zijn geen van de EIB losstaande juridische eenheid, maar alle transacties die de EIB uit hoofde van deze Bijzondere Transacties verricht, worden uit afzonderlijke middelen gefinancierd. Deze transacties worden uitgevoerd op grond van mandaten die de EIB door de Gemeenschap of door de lidstaten worden gegeven voor het uitsluitend risico van de lastgevers.

Het verschil met de gewone leningen bestaat hierin dat deze betrekking hebben, meestal op de regionale ontwikkeling, terwijl de speciale leningen meer op het algemene belang betrekking hebben en op projecten die pas over lange termijn rendabel zullen zijn. Indien de amortisatie van de leningen te lang zou duren, kan men een beroep doen op het „relais of revolving” principe, dat wil zeggen: naargelang de terugbetaling kan men nieuwe middelen vragen. Alleen de regeringen der geassocieerde staten mogen „speciale” leningen aan de EIB vragen. De EIB handelt niet als onafhankelijk individu, doch wel als lasthebber van de Negen. Het zijn de lidstaten die de risico's dragen van deze soort leningen.

Volgens de statuten moet de rentevoet welke de EIB toepast, alsook de garantieprovisies, aangepast zijn aan de voorwaarden geldend op de kapitaalmarkt, en bovendien een winst aan de EIB laten, rekening houdend met het te vormen Reservefonds (statutaire reserve) (art. 24). In het algemeen staat de EIB geen renteverlagings-toe; doch als de aard van het project zulks rechtvaardigt, is er geen verzet vanwege de statuten tegen mogelijke rentebonificaties door de belanghebbende staat of door andere instanties. Zulks komt het meest voor bij de projecten voor Italië en de geassocieerde staten.

De rentevoet, toegepast sedert 28 april 1972, bedroeg: voor kredieten met looptijd tot 9 jaar: 7,5%; voor kredieten met looptijd van meer dan 9 jaar: 7,875%. Beide rentevoeten werden in oktober 1972 gewijzigd tot resp. 7,375% en 7,75%. De looptijd der leningen wordt aangepast aan de aard van de projecten alsook aan de normale afschrijvingsperiode van de gefinancierde uitrusting. Er is niets dat de EIB belet leningen toe te staan voor een langere periode dan een periode van 20 jaar. Wat de looptijd der gewone

De administratie van ESB verzoekt leden en abonnees dringend géén betalingen voor 1974 te doen alvorens daarvoor een acceptgirokaart is ontvangen.

kredieten betreft, houdt de EIB zich aan de strikt geldende banknormen. Op deze wijze werd de duur bepaald, rekening houdend met de aard van het project, op ongeveer gemiddeld 7 à 12 jaar voor industriële projecten en op 20 jaar voor infrastructurele projecten.

Ter illustratie volgen hier enkele voorbeelden van de door de EIB toegestane kredieten voor de drie werkkerreinen, die haar zijn opgelegd:

- ontwikkeling van minder ontwikkelde gebieden;
- modernisering of omschakeling van ondernemingen;
- financiering van projecten met een gemeenschappelijk belang.

Ad a. Elk der vier Bretonse departementen: Côtes-du-Nord, Finistère, Ille-et-Vilaine en Morbihan kregen leningen toegewezen met een tegenwaarde van FF 5 mln. (0,90 mln. RE). Alle vier de leningen hebben een looptijd van 20 jaar en hun rentevoet belooft 7 3/4% per jaar. Elk departement zal de haar toebedeelde middelen ter beschikking stellen aan inter-gemeentelijke samenwerkingsorganen en plaatselijke instanties in het betrokken departement, die deze zullen kunnen gebruiken voor capaciteitsvergroting en uitbreiding van de drinkwatervoorziening in hun gebied. Deze projecten met een totale tegenwaarde van FF 20 mln. (3,60 mln. RE) maken deel uit van een algemeen programma voor versnelde uitbreiding van de watervoorziening op het Bretonse platteland.

Ad b. De Deutsche Bendix Ausrüstungs GmbH ontving een lening van de EIB met als tegenwaarde DM. 15 mln. (4,3 mln. RE). De lening heeft een looptijd van 9 jaar en een rentevoet van 7 3/8%. Deze lening is bestemd voor de bouw van een fabriek van schijfremmen, hoofdremcilinders en rembekrachtigers te Saarbrücken en van een moderne elektrische gieterij voor ruwe gietstukken te Neunkirchen (Saarland). Deze beide vestigingen dragen bij tot de diversificatie van de industriële structuur van Saarland waar de voornaamste bedrijfstakken — metallurgische industrie en kolnmijnen — in regressie zijn.

Ad c. De EIB heeft aan de Société „Autostrade-Concessioni Autostrade SpA” te Rome, een krediet verstrekt met een tegenwaarde van 17,5 mrd. lire (29 mln. RE). Doel van de lening, de bouw van het eerste gedeelte van de autoweg Bari-Metaponto-Sibari, gelegen tussen Bari en Massafra, als onderdeel (72 km) van de zogenaamde „Ionische autoweg”. Deze autoweg zal verbindingen mogelijk maken tussen de reeds in gebruik zijnde of vrijwel voltooide autowegen langs de Adriatische en Tyrrheense Zee en tevens een goed onderling verbonden wegennet scheppen om contacten op het gebied van het handelsverkeer, de industrie en het toerisme met het Noorden van Italië, alsmede tussen de verschillende zuidelijk gelegen regionen, te vergemakkelijken en te stimuleren. Dit project zal in hoge mate bijdragen tot de verbetering van verbindingen met de zuidelijke provincies Apulië, Basilicata en Calabrië, waar de herstructurering van de nog traditionele landbouw, de uitbreiding van de industriële bedrijvigheid en de aanleg van toeristencentra langzaam maar zeker in opgang is gekomen.

De middelen van de EIB

A. de eigen middelen. Ingevolge de toetreding van Groot-Brittannië, Denemarken en Ierland werd het kapitaal van 1,5 mrd. RE 3) gebracht op 2,025 mrd. RE waarin door de lidstaten als volgt wordt deelgenomen:

Duitsland	450 mln.
Frankrijk	450 mln.
Verenigd Koninkrijk	450 mln.

Italië	360 mln.
België	118,5 mln.
Nederland	118,5 mln.
Denemarken	60 mln.
Ierland	15 mln.
Luxemburg	3 mln.

De nieuwe lidstaten zullen 20% van hun deel van het geplaatste aandelenkapitaal werkelijk storten, evenals trouwens hun aandeel in de reserves en voorzieningen van de EIB per 31 december 1972. Deze stortingen zullen worden verricht in vijf fasen vóór uiterlijk 30 juni 1975. Door deze nieuwe wijzigingen zullen de eigen middelen van de EIB ongeveer 600 mln. RE bedragen.

B. Leningen. Om in ruime mate aan alle verzoeken tot bijstand gevolg te kunnen geven, dient de EIB regelmatig beroep te doen op de kapitaalmarkten van de Euromarkt, alsook desnoods op de kapitaalmarkten van derde landen.

Besluit

De toetreding van de nieuwe leden zal nieuwe gewesten onder de aandacht brengen van de EIB. We denken hier bijvoorbeeld aan de werkgelegenheidsproblemen in het Verenigd Koninkrijk (vooral in Schotland, Noord-Engeland, Wales, en Noord-Ierland), waar ook dringende en grondige modernisering van de industrie noodzakelijk is. Ook in Ierland zal men grote inspanningen vragen om het bruto nationaal produkt op een gunstiger niveau te brengen; thans is dit niveau het laagste van de Gemeenschap als gevolg van het feit dat het overgrote deel van de bevolking in de landbouw is tewerkgesteld. Beide voorgaande nieuwe probleemgebieden voegen zich bij de oude, doch nog niet volledig weg-gewerkte onderontwikkelde gebieden zoals Zuid-Italië, de gewesten beneden de lijn Cherbourg-Grenoble, in Frankrijk en eveneens bepaalde streken in de Bondsrepubliek zoals Neder-Saksen, Beieren, Rijnland-Palts en Sleeswijk-Holstein.

De EIB heeft nog een lange weg af te leggen alvorens men kan spreken van een volbrachte taak. Haar taak wordt steeds complexer en groter met als gevolg dat zij in de toekomst haar stille, maar noodzakelijke arbeid zal kunnen voortzetten zolang er in alle lidstaten een Europese wil bestaat. Robert Schuman had gelijk toen hij op 9 mei 1950 zei:

„L'Europe ne se fera d'un coup, ni dans une construction d'ensemble: elle se fera par des réalisations concrètes créant d'abord une solidarité de fait”.

W. Peeters

3) De dienst voor de Statistiek van de Europese Gemeenschappen neemt sedert 21 december 1971 de volgende omrekeningstabel voor de rekeneenheden aan:

1 RE =	0,88867088 gr. fijn goud
=	48,6572 Belgische frank
=	3,49872 Duitse mark
=	5,55419 Franse frank
=	631,342 Italiaanse lire
=	48,6572 Luxemburgse frank
=	3,52281 Nederlandse gulden
=	1,08571 US dollar
=	4,16915 Zwitserse frank

RECTIFICATIE

In het artikel van Drs. K. Zijlstra, Energie in het Europa van de Negen, in *ESB* van 24 oktober jl., blz. 928 t/m 930, staat een storende opmaakfout. De titels van de tabellen 1 en 2 dienen te worden verwisseld.

De Belgische inkomstenbelasting als herverdelers

Een maat voor niets?

DR. R. BOELAERT*
L. DE VliegHER

Als we de officiële instanties (en de economische handboeken) moeten geloven dan is de herverdeling van het inkomen een van de belangrijkste doelstellingen van de economische politiek in onze westerse landen. Meestal wordt in dezelfde kringen de inkomstenbelasting hiervoor gepromoveerd tot een der meest effectieve instrumenten. Dit rotsvast geloof in de herverdelende capaciteiten van de inkomstenbelasting doet wel wat naïef aan, want empirische studies voor verschillende landen hebben aangetoond dat in de praktijk van herverdeling via deze belasting niet veel terecht komt (zie bijv. de studies van Gillespie en Goode voor de Verenigde Staten en van Nicholson voor Engeland 1).

In dit artikel wordt het herverdelende effect van de Belgische inkomstenbelasting onderzocht. De voornaamste conclusie is ook hier dat dit effect erg matig uitvalt. In het eerste hoofdstuk worden de empirische resultaten van ons onderzoek weergegeven. In het tweede hoofdstuk worden de oorzaken van de geringe herverdelende werking onderzocht en worden enkele beleidsvoorstellen gedaan.

1. Empirische resultaten

In ons onderzoek maakten we gebruik van de *Fiscale statistieken* opgesteld door het Nationaal Instituut voor de Statistiek. Om de vergelijkbaarheid tussen de resultaten voor de verschillende jaren te verzekeren hebben we ons moeten beperken tot de periode na de fiscale hervorming 2); voor die periode waren de gegevens beschikbaar voor de aanslagjaren 1964, 1966 en 1968. Voor 1966 kon de verdeling van het bruto-belastbaar inkomen 3) vóór en na belastingheffing worden nagegaan. Voor de andere jaren was alleen de verdeling van het netto-belastbaar inkomen 4) (volgens de Nederlandse terminologie „zuiver” inkomen) be-

Tabel 1. Effect van de inkomstenbelasting op de verdeling van het bruto-belastbaar inkomen (1966)

Klassen van aangiften	Gemiddeld inkomen vóór belasting (in Bfr.)	Aandeel der kwantielen in bruto-belastbaar inkomen	Aandelen der kwantielen in inkomen na belasting	Werkelijk gem. belastingpercentages
Laagste 10%	30.392	2,2	2,4	1,1
Laagste 10-20%	58.537	4,1	4,5	3,1
Laagste 20-50%	88.788	18,8	20,1	5,8
Hoogste 20-50%	139.262	29,5	30,6	8,6
Hoogste 10-20%	205.232	14,5	14,6	10,8
Hoogste 5-10%	282.308	10,0	9,8	13,3
Hoogste 1-5%	429.408	12,1	11,2	18,2
Hoogste 1%	1.243.016	8,8	6,7	32,5

	Bruto-belastbaar inkomen	Inkomen na belasting
Gini-coëfficiënt	0,385	0,349
Variatiecoëfficiënt	1,376	1,009

Bron: NIS, Fiscale statistieken.

schikbaar. Het verdient aanbeveling in studies als deze indien mogelijk het bruto-belastbaar inkomen te gebruiken in plaats van het netto-belastbaar inkomen, omdat dit laatste wegens de toepassing van allerlei forfaitaire aftrekken minder goed de werkelijke inkomensverdeling weergeeft.

In de fiscale statistieken worden uiteraard alleen de gezinnen 5) die belasting betalen opgenomen. De gezinnen wier inkomen onder het belastbaar minimum ligt zijn dus niet in de hierna volgende verdelingen geïntegreerd. Hiermee zal men bij de interpretatie van sommige cijfers rekening moeten houden.

In tabel 1 wordt de verdeling van het bruto-belastbaar inkomen vóór en na belastingheffing weergegeven voor het jaar 1966. Voor elk inkomenskwantiel is ook het gemiddelde belastingpercentage weergegeven. Tenslotte wordt ook de Gini-coëfficiënt en de variatiecoëfficiënt vermeld.

* Dr. Boelaert is docent aan de Economische Hogeschool Limburg te Hasselt en wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Katholieke Universiteit te Leuven. De heer De VliegHER is wetenschappelijk medewerker aan laatstgenoemde universiteit. Het basismateriaal voor dit artikel werd gevormd door een referaat (R. Boelaert en W. Verhé, De centrale overheid als herverdelers, *De overheid in de gemengde economie, Referatenboek*, Centrum voor Economische Studies, Leuven, 1973), uitgebracht op het 11e Vlaams Wetenschappelijk Economisch Congres.

1) W. Gillespie, Effect of public expenditures on the distribution of income, *Essays in fiscal federalism* (uitgegeven door R. Musgrave), The Brookings Institution, Washington, 1965.

R. Goode, *The individual income tax*, The Brookings Institution, Washington, 1964.

R. Nicholson, The distribution of personal income, *Lloyds Bank Review*, januari 1967.

2) Deze fiscale hervorming vond plaats in 1962. Vóór deze hervorming was de inkomstenbelasting gesplitst in de bedrijfsbelasting (die geheven werd op het inkomen uit arbeid) en de aanvullende personele belasting (die sloeg op het globale inkomen). Hierdoor zijn de *Fiscale statistieken* van vóór 1962 niet vergelijkbaar met die voor de latere jaren.

3) Voor de loon- en weddetrekkenden werd het bruto-belastbaar inkomen gedefinieerd als het bruto-aangegeven inkomen minus de bijdrage voor sociale verzekering. Voor de zelfstandigen werd het gedefinieerd als het bruto-inkomen minus bedrijfslasten (waarin begrepen de bijdragen voor sociale verzekering). De bedrijfslasten werden niet afgetrokken voor de loon- en weddetrekkenden omdat bijna alle gezinnen in die groep de (genereuze) forfaitaire aftrek toepassen; deze laatste houdt weinig verband met de werkelijke bedrijfslasten.

4) Voor de loon- en weddetrekkenden wordt het netto-belastbaar inkomen gedefinieerd als het bruto-belastbaar inkomen minus de aftrek voor bedrijfslasten, een additionele forfaitaire aftrek op de bedrijfsinkomsten (waarvan de bedoeling niet erg duidelijk is), de van belasting vrijgestelde inkomens, de eventuele aftrek op de inkomsten van de werkende vrouw en enkele minder belangrijke posten. Voor de zelfstandigen geldt dezelfde definitie met dien verstande dat bij de berekening van het bruto-belastbaar inkomen de bedrijfslasten reeds waren afgetrokken.

5) De termen „gezinnen”, „inkomenstrekkers” en „aangiften” worden hier als synoniem gebruikt. In feite is het aantal aangiften die werden ingecoördieerd natuurlijk groter dan het aantal gezinnen aangezien (alhoewel het inkomen van man en vrouw samengevoegd wordt) ook ongehuwden die bij hun ouders inwonen en een eigen inkomen hebben, een aparte aangifte moeten doen.

Uit de vergelijking van de frequentieverdeling vóór en na belastingheffing blijkt onmiddellijk dat de invloed van de inkomstenbelasting op de inkomensverdeling vrij bescheiden is. Als men de verdeling overziet, beginnend met de laagste inkomens, bemerkt men dat het aandeel van alle beschouwde categorieën, behalve de hoogste 10% inkomens-trekkers iets groter is na belastingheffing. De veranderingen die optreden zijn echter nauwelijks belangrijk en men kan gerust concluderen dat de relatieve positie van deze groepen weinig wordt beïnvloed door de belastingheffing. Ook de positie van de gezinnen die het vijfde tot tiende hoogste percentiel der inkomens-trekkers vormen, wordt praktisch niet gewijzigd. Iets belangrijker verschuivingen treden pas op voor de hoogste 5% en vooral voor de hoogste 1% inkomens-trekkers 6). Het aandeel van deze laatste categorie daalt van 8,8% tot 6,7%.

Dit algemene beeld wordt bevestigd wanneer de Gini-coëfficiënten vóór en na belastingheffing worden vergeleken; volgens deze maatstaf wordt de ongelijkheid in de inkomensverdeling door de inkomstenbelasting met ongeveer 9% verminderd. Daarentegen is het effect van de inkomstenbelasting op de variatiecoëfficiënt heel wat belangrijker omdat deze coëfficiënt veel gevoeliger is voor verschuivingen die zich aan de uiteinden (in casu de top) van de verdeling voordoen.

De verdeling van het netto-belastbaar inkomen vóór en na belastingheffing voor de jaren 1964, 1966 en 1968 wordt weergegeven in tabel 2. Het valt op dat het netto-belastbaar inkomen ongelijker is verdeeld dan het bruto-belastbaar inkomen. Dit is zo omdat de aftrekposten die de overgang tussen beide begrippen uitmaken vooral de lagere inkomens-trekkers ten goede komen. Over het algemeen blijven de conclusies die getrokken werden uit tabel 1, geldig. Ook hier wordt alleen de relatieve positie van de hoogste 5% inkomens-trekkers aanmerkelijk door de inkomstenbelasting veranderd. Het is interessant op te merken dat de invloed van de inkomstenbelasting op de verdeling van het netto-belastbaar inkomen praktisch ongewijzigd is gebleven gedurende de periode 1964-1968. In 1968 was de Gini-coëfficiënt zowel van de verdeling vóór als na belastingheffing praktisch gelijk aan de corresponderende coëfficiënt voor 1964.

Tabel 2. Effect van de inkomstenbelasting op de verdeling van het netto-belastbaar inkomen

Klassen van aangiften	1964		1966		1968	
	A	B	A	B	A	B
Laagste 10%	2,5	2,8	1,6	1,9	1,8	2,2
Laagste 10-20%	4,1	4,6	3,7	4,2	3,9	4,4
Laagste 20-50%	18,0	19,6	18,0	19,7	18,5	20,2
Hoogste 20-50%	28,0	29,3	28,7	30,1	29,0	30,4
Hoogste 10-20%	14,0	14,1	14,3	14,4	14,2	14,3
Hoogste 5-10%	9,7	9,5	9,9	9,6	9,9	9,7
Hoogste 1-5%	12,8	11,9	13,4	12,3	13,0	11,9
Hoogste 1%	10,9	8,2	10,6	7,9	9,7	7,0

	1964		1966		1968	
	C	D	C	D	C	D
Gini-coëfficiënt	0,401	0,357	0,419	0,374	0,404	0,356
Variatiecoëfficiënt	1,90	1,29	1,68	1,19	1,55	1,07

A = aandeel der kwantielen in netto-belastbaar inkomen.

B = aandeel der kwantielen in netto-belastbaar inkomen minus belasting.

C = netto-beschikbaar inkomen.

D = netto-beschikbaar inkomen minus belasting.

Bron: NIS, Fiscale statistieken

De verdeling van het netto-belastbaar inkomen voor 1964 kan nu worden vergeleken met een gelijksoortige verdeling voor Nederland; deze laatste wordt in tabel 3 weergegeven 7). Alhoewel het ontbreken van ongelijkheidscoëfficiënten voor Nederland een globale vergelijking der verdelingen bemoeilijkt kan men toch onmiddellijk vaststellen dat zich noch in de verdeling vóór belastingheffing, noch in de herverdelende werking der inkomstenbelasting, belangrijke verschillen tussen de twee landen aftekenen.

Tabel 3. Inkomensverdeling van alle belastingplichtigen (exclusief vakantiewerkers) in Nederland (1964)

Inkomensklassen	Aandeel in totaal zuiver inkomen	Aandeel in inkomen na belastingheffing
laagste 10%	1,3%	1,5%
laagste 10-20%	3,0	3,5
laagste 20-50%	17,7	18,9
hoogste 20-50%	30,3	32,3
hoogste 10-20%	14,8	15,3
hoogste 5-10%	10,0	10,0
hoogste 1-5%	14,0	11,9
hoogste 1%	9,0	6,6

Bron: Nota over de inkomensverdeling; bijlage 15 bij Miljoenennota 1970.

Wat de verdeling vóór belastingheffing betreft, valt het wel op dat de lagere inkomens-trekkers een aanmerkelijk kleiner deel van de inkomenskoek krijgen in Nederland dan in België; in dit laatste land totaliseren de laagste 20% inkomens-trekkers 6,6% van het inkomen terwijl in Nederland dit percentage slechts 4,3 bedraagt. Aan de top van de verdeling zijn de verschillen minder eenduidig. De inkomens-trekkers die zich bevinden tussen het 95e en 99e percentiel hebben een duidelijk hoger aandeel in het totale inkomen in Nederland; daartegenover ontvangen de hoogste 1 p.c. inkomens-trekkers aldaar een ietwat lager aandeel.

Ook in Nederland is de herverdelende werking van de inkomstenbelasting erg matig en bijna uitsluitend geconcentreerd bij de hoogste 5% inkomens-trekkers. De relatieve positie van de top 1-5% inkomens-trekkers wordt in Nederland aanmerkelijk meer verslechterd als gevolg van de belastingheffing dan in België. Daarentegen verliezen de hoogste 1% inkomens-trekkers in beide landen ongeveer hetzelfde gedeelte van hun inkomens-aandeel. Een mogelijke verklaring hiervoor kan worden gevonden in het feit dat de gemiddelde belastingdruk die gedragen wordt door de hoogste 1-5% inkomens-trekkers in Nederland veel dichter ligt bij de overeenkomstige druk gedragen door de hoogste 1% inkomens-trekkers dan in België 8).

Tenslotte moet opgemerkt worden dat we hier steeds verondersteld hebben dat de inkomstenbelasting niet wordt afgewenteld. Indien dit wel gebeurt (al naargelang de belastingbetalers erin geslaagd zijn belastingverhogingen te compenseren door verhoging van hun bruto-verdiensten) is de herverdelende werking van de belasting door ons onderschat. Het werkelijke effect van de belasting op de inkomensverdeling is dus waarschijnlijk nog geringer dan uit onze resultaten blijkt.

2. Oorzaken en beleidsimplicaties

Uit het voorgaande kan worden geconcludeerd dat van de Belgische inkomstenbelasting zeker niet de herverdelende werking uitgaat die haar in veel discussies wordt toegeschreven. In wat volgt zullen we enkele mogelijke oorzaken van dit resultaat onderzoeken. Meteen zullen we ook enkele hervormingen in de belastingwetgeving aanduiden

6) Zoals Pen op een briljante manier aantoonde met zijn „dwer-genstoet” bestaat de categorie van de 5% of zelfs van de 1% hoogste inkomens-trekkers op verre na niet alleen uit „super”rijken. Dit wordt duidelijk wanneer we bedenken dat in 1966 (volgens de *Fiscale statistieken*) de benedengrens van het bruto-belastbaar inkomen voor de hoogste 5% inkomens-trekkers 336.000 bedroeg en voor de hoogste 1% inkomens-trekkers 697.000. Er bestaat hierover heel wat misverstand.

7) De verdeling voor Nederland werd overgenomen uit het commentaar van Prof. Douben op ons referaat. Zie N. H. Douben, Commentaar op het referaat van Commissie III.2. Opgenomen in *De overheid in de gemengde economie, Notulenboek*, Centrum voor Economische Studiën, Leuven, 1973 (te verschijnen).

8.) In België was de gemiddelde belastingvoet waaraan de top 1-5% resp. top 1% inkomens-trekkers onderhevig waren 20,6 resp. 35,6%. Volgens Douben zouden voor Nederland (en in 1962) deze percentages bij benadering 36 en 47 hebben bedragen. Zie: Douben, *Het herverdeelde inkomen*, Deventer, 1970, blz. 139.

RU Leiden

Bij het BUREAU van de RIJKSUNIVERSITEIT te LEIDEN bestaat de dienst PLANNING, INFORMATIE-SYSTEMEN en ALLOCATIE, die belast is met de voorbereiding en coördinatie van de planning, de allocatie en de systeem-ontwikkeling voor de bestuurlijke informatievoorziening.

Binnen deze dienst bestaat de afdeling Planning en Allocatie.

Deze afdeling is belast met:

- het bestuderen van de nationale en internationale ontwikkelingen in de planning van het hoger onderwijs;
- het verrichten van studies op het terrein van de lange en middellange-termijnplanning en de hiermee verband houdende allocatiemodellen binnen de universiteit;
- het ontwerpen van procedures voor lange en middellange-termijnplannen in overeenstemming met het doelstellingenpatroon van de universiteit;
- het ontwerpen van modellen voor allocatie van middelen;
- het begeleiden van de invoering in de universiteit van bovengenoemde procedures en modellen;
- het coördineren van de planvoorbereiding op centraal universitair niveau;
- het samenstellen van een concept-plan voor de universiteit als geheel.

Voor deze afdeling zoeken wij een

HOOFD PLANNING EN ALLOCATIE

De gedachten gaan uit naar kandidaten van academisch niveau met:

- ruime kennis en ervaring op het gebied van moderne beleidsvoorbereiding met betrekking tot planning en allocatie;
- uitstekende mondelinge en schriftelijke uitdrukingsvaardigheid;
- gebleken leidinggevende capaciteiten.

Aanstelling volgens rijksregeling in overeenstemming met leeftijd en ervaring.

Salaris f. 3451,— tot f. 4263,— per maand, met mogelijke uitloop tot een maximum van f. 4651,— bruto per maand.

Nadere inlichtingen omtrent de functie kunnen telefonisch worden verschaft door het diensthoofd, Mr. R. J. in 't Veld, onder nummer (01710) 4 83 33, toestel 4145.

Sollicitaties met curriculum vitae en opgave van referenties binnen drie weken na het verschijnen van deze advertentie te richten aan het College van Bestuur van de Rijksuniversiteit, Stationsweg 46 te Leiden, onder vermelding van vakaturenummer 73.343.

die een grotere herverdelende werking tot gevolg zouden hebben. Achtereenvolgens zullen hierbij beschouwd worden: de tarievenstructuur, de belastingontduiking, de aftrekregeling voor personen ten laste en de vrijstelling van de vermogensaanwas.

a. Tarievenstructuur

Een eerste mogelijke oorzaak van de geringe herverdelende werking van de Belgische inkomstenbelasting kan natuurlijk liggen in het feit dat de progressiviteit van de belasting zelfs „op papier” niet groot genoeg zou zijn.

Wanneer we het verloop van de belastingtarieven volgens

de verschillende inkomensklassen nagaan, dan zien wij dat het marginale tarief voor belastingplichtingen zonder personen ten laste stijgt van 0% bij een netto-belastbaar inkomen lager dan Bfr. 35.000 tot 66% bij een inkomen hoger dan Bfr. 4 mln. (met het proviso dat de gemiddelde belastingdruk niet hoger kan zijn dan 55%) 9). Bij nader inzien valt onmiddellijk op dat de progressiviteit vooral sterk is voor de relatief lage en middelmatige inkomens. De progressie wordt bepaald zwak voor de inkomens hoger dan Bfr. 500.000. Deze vaststelling contrasteert sterk met de situatie in Nederland waar de progressie niet alleen sterker is, maar ook veel evenrediger gespreid is over de verschillende inkomensklassen 10).

Het is duidelijk dat een overheveling van een deel van de progressiviteit naar de hogere inkomensklassen de herverdelende werking van de belasting ietwat zou vergroten. Om te verhinderen dat de belastingopbrengst zou gaan dalen (een vooruitzicht dat zeker in de huidige budgettaire situatie geen enkele Belgische minister van Financiën zou aanspreken), zou een dergelijke maatregel echter gepaard moeten gaan met een drastische verhoging van de zwaarste marginale tarieven. Dit zou ongetwijfeld allerlei compensatiemechanismen in het leven roepen, hetgeen een groot gedeelte van het effect van zulke maatregelen teniet zou doen. Daarom denken we dat de mogelijkheden die bestaan om de herverdelende werking van de inkomensbelasting te verhogen door een verandering in de tarievenstructuur, vrij beperkt zijn. We worden in dit vermoeden gesterkt door de vaststelling die we in het eerste deel van dit artikel deden, met name dat de Nederlandse inkomstenbelasting (volgens de partiële gegevens waarover we beschikken althans) niet veel meer presteert als herverdelers dan de Belgische inkomstenbelasting en dit ondanks een aanmerkelijk progressiever tarievenstructuur.

b. Belastingontduiking en onderbelasting van bepaalde inkomens

Het is bekend dat de belastingontduiking in België zeer

9) Hieronder vindt men een meer gedetailleerd verloop der marginale voeten:

Netto-Belastbaar Inkomen (in Bfr.)	Marginale Belastingvoet (in %)
35.000 - 210.000	forfaitaire aanslag (de geïmplieerde marginale aanslagvoet varieert tussen 17% en 27,4%)
210.000 - 315.000	30
315.000 - 415.000	35
415.000 - 500.000	37,5
500.000 - 750.000	40 (+4)
750.000 - 1.000.000	42,5 (+4,2)
1.000.000 - 2.000.000	47,5 (+4,75)
2.000.000 - 3.000.000	52,5 (+5,25)
3.000.000 - 4.000.000	57,5 (+5,75)
4.000.000 - 4.789.300	60 (+6)
meer dan 4.789.300	50 (+5)

De cijfers tussen haakjes hebben betrekking op de opdecim die thans wordt geheven op de hogere inkomens.

10) Volgend vergelijkend tabelletje moge dit verduidelijken. Bij de becijferingen voor Nederland is hierbij uitgegaan van het schijven-tarief dat geldt vanaf 1973; als belastingvrije voet werd het gemiddelde genomen van het bedrag geldend voor de jongere en oudere ongehuwde. De vermelde marginale tarieven voor België zijn enkel bij benadering juist.

Belastbaar Inkomen (in guldens)	Margaal tarief geldend voor de ongehuwde (in %)	
	België	Nederland
- 15.140	17,5 - 27	25
15.140 - 21.780	30	31
21.780 - 29.748	35	39
29.748 - 41.700	37,5 - 44	49
41.700 - 56.308	44	58
56.308 - 73.572	46,75	63
73.572 - 94.820	52,25	66
94.820 - 137.316	52,25	69
137.316 - —	5225 - 66	71

belangrijk is. Volgens de berekeningen van M. Frank 11) zouden in 1966 de ontvangsten van de inkomstenbelasting ongeveer 25% te laag gelegen hebben als gevolg van de ontduiking (inbegrepen de onderwaardering van bepaalde inkomens die forfaitair belast worden zoals die van de landbouwers); voor 1970 stelt hij dit percentage op 27.

Wat ons hier echter vooral interesseert is Franks conclusie dat de ontduiking belangrijker wordt naarmate men terecht komt in de hogere inkomensklassen 12). Deze bevinding behoeft geen verwondering te wekken. Enerzijds worden de hogere inkomensstrekkers er meer dan de andere toe aangezet om de belasting te ontduiken, gezien de hoge marginale tarieven waaraan hun inkomen onderhevig is. Anderzijds bestaat het inkomen der hogere klassen dikwijls voor een belangrijk gedeelte uit niet-looninkomen dat gemakkelijker te ontduiken is.

Frank heeft ook de ontduiking (en onderwaardering) van de verschillende soorten inkomsten apart nagegaan. Hieruit blijkt dat in 1966 ongeveer 16% der bedrijfsinkomsten en der onroerende inkomsten en niet minder dan 61% der roerende inkomsten niet werden aangegeven. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat de inkomsten uit roerende eigendom gevestigd in het binnenland automatisch onderhevig zijn aan een roerende voorheffing van 20% 13); de niet aangegeven obligaties, aandelen of deposito's aangehouden in het buitenland ontsnappen echter volledig aan de belasting 14).

Het feit dat een belangrijk gedeelte der roerende en (in mindere mate) der onroerende inkomsten geheel of gedeeltelijk aan belasting ontsnappen, vermindert de progressiviteit in belangrijke mate. Dit is zo omdat deze inkomsten sterk geconcentreerd zijn in de hoogste inkomensklassen. Volgens onze berekeningen hadden de 5% hoogste inkomensstrekkers in 1965 ongeveer 43% van het onroerend en 62% van het roerend inkomen; de hoogste 0,1% der inkomensstrekkers alleen (d.w.z. de 3.000 rijkste gezinnen) hadden ongeveer een vierde van het (aangegeven) roerend inkomen.

c. De aftrek voor personen ten laste 15)

De aftrekregeling voor personen ten laste (hierna soms gezinsmodalisatie genoemd) is uiterst ingewikkeld. Enerzijds wordt het belastbaar minimum verhoogd per persoon ten laste (het stijgt van Bfr. 35.000 voor gezinnen zonder personen ten laste tot bijv. Bfr. 191.000 voor gezinnen met 7 personen ten laste) 16). Als het inkomen boven het belastbaar minimum ligt wordt het belast volgens de hierboven vermelde belastingtarieven, maar van de aldus berekende belasting mag een bepaald percentage afgetrokken worden voor elke persoon ten laste 17).

Om dit stelsel van gezinsmodalisatie te evalueren vanuit rechtvaardigheidsstandpunt kunnen we in twee stappen te werk gaan. Laat ons eerst gezinnen beschouwen met hetzelfde (belastbaar) inkomen maar met een verschillende kinderlast. In dit geval is het duidelijk dat de belastingbesparing die door de aanwezigheid van een bepaald kind gerealiseerd wordt, afhangt van de rang die het kind in het gezin inneemt. Inderdaad, enerzijds is de verhoging van het belastbaar minimum die toegestaan wordt voor elke persoon ten laste vanaf de vierde veel groter dan de verhoging toegestaan voor de eerste drie personen ten laste *te zamen* genomen. Anderzijds is het percentage dat van de verschuldigde belasting mag worden afgetrokken, hoger voor de tweede en derde persoon ten laste dan voor de eerste en weer groter van de vierde tot de zevende persoon ten laste dan voor elk der eerste drie. Deze regeling zou alleen te rechtvaardigen zijn indien een extra kind in een reeds groot gezin hogere kosten zou meebrengen dan in een klein gezin. Deze conclusie kan men zeker niet halen uit de budget-enquêtes die voor België verricht werden 18).

We kunnen ook gezinnen beschouwen met eenzelfde kinderlast, maar met een verschillend inkomen. Dan valt het onmiddellijk op dat gezinnen met een relatief hoog inkomen

een veel grotere belastingbesparing realiseren dan gezinnen met een lager inkomen. Dit vloeit voort uit het feit dat de belastingaftrek uitgedrukt wordt in procenten van de verschuldigde belasting. Het feit dat deze belastingaftrek slechts geldt tot een bepaald inkomensniveau maakt de implicaties van deze aftrekregeling wel enigszins milder maar belet niet dat een gezin met zes personen ten laste een belastingbesparing kent van Bfr. 63.070 indien het een belastbaar inkomen heeft van Bfr. 400.000; Bfr. 47.815 bij een belastbaar inkomen van Bfr. 300.000 en slechts Bfr. 27.090 bij een belastbaar inkomen van Bfr. 200.000.

Samenvattend kunnen we stellen dat volgens de huidige aftrekregeling de grote gezinnen met een relatief hoog inkomen preferentieel behandeld worden t.o.v. de andere gezinnen. Volgend voorbeeld moge dit (indien nodig) nog eens aantonen. Uit een berekening gemaakt door M. Frank 19) blijkt dat in 1967 de geïmpliceerde schijf van vrijgesteld inkomen die werd toegekend voor de zevende persoon ten laste in een gezin met een netto-belastbaar inkomen van Bfr. 410.000 bijna *tachtig* keer zo hoog was als voor de eerste persoon ten laste in een gezin met een inkomen van Bfr. 43.000.

Men zou de modalisatieregeling heel wat rechtvaardiger (en eenvoudiger) kunnen maken door het belastingaftrekstelsel af te schaffen en voor elke persoon ten laste een bepaalde inkomensschijf vrij te stellen naar rato van de extra kosten die deze persoon ten laste meebrengt. Indien er geen overeenstemming bestaat over de kosten van opeenvolgende kinderen zou men voor elk kind ten laste eenzelfde inkomensschijf kunnen vrijstellen. In de Nederlandse belastingwetgeving schijnt men (impliciet) een dusdanige regeling toe te passen (alhoewel de Nederlandse aftrekregeling in

11) M. Frank, La sous-estimation et la fraude fiscale en Belgique: ampleur et remèdes, *Cahiers Economiques de Bruxelles*, nr. 1, 1972, blz. 5-46.

12) Zie: Frank, tabel VII. Uit deze tabel blijkt bijv. dat een geneesheer met een netto-belastbaar inkomen tussen de Bfr. 100.000 en de Bfr. 150.000 gemiddeld Bfr. 12.000 ontduikt, terwijl zijn collega met een inkomen van meer dan Bfr. 500.000 gemiddeld Bfr. 208.000 achterhoudt.

13) Aangezien de bezitter van roerende eigendom meestal tegenover de belastingadministratie anoniem kan blijven, heeft hij er geen belang bij zijn roerende inkomsten aan te geven indien de marginale belastingvoet waaraan hij uit hoofde van zijn andere inkomsten onderhevig is, hoger is dan een bepaald percentage. Voor deposito's en inkomsten uit obligaties is deze „kritieke” belastingvoet 20%; voor aandelen is de kritieke voet (wegens het verrekken van het belastingkrediet) ongeveer 34%.

14) Volgens Frank worden ca. 90% der inkomsten uit roerend eigendom, belegd in het buitenland, ontdoken.

15) De personen ten laste bestaan uit de echtgenoot van de belastingplichtige (onafgezien of deze eigen inkomsten heeft) en de andere verwanten (in de meeste gevallen de kinderen) die deel uitmaken van het gezin voor zover ze geen eigen inkomsten hebben hoger dan Bfr. 25.000 per jaar.

16) Een meer volledige schaal wordt hieronder weergegeven:
Personen ten laste:

	0	1	2	3	4	5	6	7
Belastbaar minimum (in Bfr.)	35.000	40.000	45.000	50.000	74.000	113.000	152.000	191.000

17) De aftrekschaal is als volgt:

Personen ten laste:	1	2	3	4	5	6	7	8	en meer
Belastingvermindering (in procent van verschuldigde belasting):	5	10	20	30	50	70	90	100	

Hierbij geldt de beperking dat geen belastingvermindering wordt toegestaan op inkomens boven de Bfr. 280.000 vermeerderd met Bfr. 28.000 per persoon ten laste na de derde.

18) Zo concludeerde Renard dat voor een arbeidersgezin in 1963-1964 de gemiddelde kosten aanmerkelijk hoger lagen voor het eerste kind dan voor elk der volgende kinderen. Zie: R. Renard, Levensstandaard van de arbeidersgezinnen volgens het aantal kinderen, *Bevolking en Gezin*, nr. 19, december 1969.

19) W. Desayere, M. Frank en E. Thielemans, Gezinsuitgaven versus collectieve uitgaven, Opgenomen in *De Behoeften van de mens en de Belgische economie in de jaren tachtig*, Centrum voor Econometrie en Management Sciences, Brussel, 1971.

haar praktische toepassing ook niet vrij schijnt te zijn van onrechtvaardigheden 20).

Aan het voorgaande moet nog worden toegevoegd dat de kinderbijslag in België onbelast wordt gelaten alhoewel (in tegenstelling tot wat men in Nederland doet) bij de vaststelling van de kinderaftrek geen rekening wordt gehouden met de bijslag die reeds in het kader van de sociale zekerheid door het gezin ontvangen werd. Door deze vrijstelling van de kinderbijslag wordt de preferentiële behandeling van de grote gezinnen met een relatief hoog inkomen nog geaccentueerd.

d. Belasting van de vermogenswinst

In België wordt de vermogenswinst (op enkele uitzonderingen na) niet belast indien ze niet ontstaat in het kader van een bedrijf. Uit berekeningen gemaakt door Douben 21) blijkt dat in Nederland de vermogenswinst zeer sterk geconcentreerd is in de hoogste inkomensklassen; voor de hoogste 1% inkomensstrekkers zou de vermogenswinst niet minder dan 48% van het inkomen uitmaken. Alhoewel voor België geen gelijksoortige berekeningen gemaakt worden doen de hierboven vermelde cijfers betreffende de verdeling van het roerende inkomen het vermoeden ontstaan dat ook in dat land de concentratie van de vermogenswinst aan de top van de inkomensverdeling zeer groot is. Een veralgemeende belasting op de vermogenswinst zou dus ook hier de herverdelende werking van de inkomstenbelasting aanmerkelijk verhogen.

Slotbeschouwingen

In dit artikel werd betoogd dat de huidige Belgische inkomstenbelasting geen erg effectief instrument is bij de herverdeling van de inkomens. Het enige dat gebeurt, is dat de hoogste 5% inkomensstrekkers 3 à 4 punten van hun inkomensaandeel verliezen als gevolg van de belasting en dit

vooral ten voordele van de „armste“ helft der gezinnen.

We hebben ook enkele hervormingen van het belastingstelsel aanbevolen die de herverdelende werking van de inkomstenbelasting zouden doen toenemen. Niet ieder van deze hervormingen zou even effectief zijn. Zoals aangeduid moet men bijv. niet veel verwachten van een eventuele herziening van de tarievenstructuur. Ook moet men zich realiseren dat enkele andere hervormingen zoals een herziening van de kinderaftrek en een veralgemeende belasting van de vermogenswinst op enorme weerstand zouden stuiten door de betrokken belangengroepen. Rest tenslotte de strijd tegen de belastingontduiking die volgens de officiële instanties reeds een hele tijd verwoed wordt gevoerd, maar waarvan de eerste tastbare resultaten nog steeds niet duidelijk zichtbaar zijn.

Tot besluit willen we er de nadruk op leggen dat zelfs een inkomstenbelasting waarvan een belangrijk herverdelend effect uitgaat een hele groep gezinnen vrij onverschillig zou laten n.l. diegenen die zich bevinden in de laagste inkomensklassen. Een belasting kan immers wel de rijken minder rijk, maar niet de armen minder arm maken. Indien men de inkomstenbelasting wil inschakelen in de strijd tegen de armoede dan is het noodzakelijk een systeem van negatieve inkomstenbelasting in te voeren. De negatieve inkomstenbelasting zou echter een belangrijke verhoging van de belastingdruk impliceren voor de hogere inkomensstrekkers. Aangezien deze laatste een groot gedeelte van de politieke macht vertegenwoordigen zal dit stelsel nog wel een hele tijd slechts toepassing vinden in de denkschema's van de theoretische economen.

R. Boelaert
L. de Vliegher

20) F. Wijle, Het wetsontwerp Inkomstenbelastingtarief bij nader inzien (III), *ESB*, 16 augustus 1972.
21) N. H. Douben, *Het herverdeelde inkomen*, Deventer, 1970, blz. 19.

ESB *Mededelingen*

Studiebeurs Albert Heijn

Ahold NV stelt, zoals ieder jaar, een studiebeurs van f. 10.000 beschikbaar voor degene die een studie wil verrichten over goederen en/of diensten distribuerende bedrijven en speciaal over die bedrijven, die de detailhandel in levensmiddelen uitoefenen.

Vereisten: doctoraal examen in enige faculteit belangstelling voor goederen en/of diensten distribuerende bedrijven en beheersing van de Nederlandse taal.

Het comité van keuze, dat een voordracht doet voor toekenning van de studiebeurs, bestaat uit: Prof. Dr. A. I. Diepenhorst, A. Heijn, Prof. Dr. F. de Roos en Prof. Dr. G. M. van Veldhoven.

Inlichtingen en aanmeldingen vóór 31 december a.s.: Secretariaat van de Raad van Bestuur van Ahold NV, Ankersmidplein 2, Zaandam, tel.: (075) 59 91 11.

Nationale rekeningen en levenskwaliteit

Op maandag 19 november a.s. organi-

seert de Belgische Vereniging voor de Statistiek de „Statistische Dag 1973“ over „Nationale rekeningen en levenskwaliteit“ in de Benelux-zaal van het Congrespaleis te Brussel, Coudenberg 3, B-1010.

Medewerking wordt verleend door: J. Waelbroeck, J. H. P. Paelinck, L. H. Klaassen, A. Vanoli, F. Rogiers, P. van Rompuy, L. Malet, J. Grandjean en W. van Rijckeghem.

Inschrijving door storting van Bfr. 100 (leden) of Bfr. 200 (niet-leden) op PR. 3171-78 van de Belgische Vereniging voor de Statistiek. Bij deelname aan het middagmaal Bfr. 100 extra overmaken.

Inlichtingen Mevr. Dart, Leuvenseweg 44, Brussel, tel.: 13 96 50.

Congres International Economic Association

Van 19 tot 24 augustus 1974 organiseert de International Economic Association te Boedapest een congres over „Economic integration: worldwide, regional, sectoral“.

Inlichtingen: Congress Office, Budapest 55 B.P.1, 1860 Budapest Kossuth Tér. 11.

Leergang Buitenlandse Betrekkingen

Van 29 maart 1974 tot 22 juni 1974 zal de negende post-academiale „Leergang Buitenlandse Betrekkingen“ worden gehouden, welke door het Nederlandsch Genootschap voor Internationale Zaken in samenwerking met de NUFFIC in Den Haag wordt georganiseerd.

Het programma bestaat in grote lijnen uit de volgende onderdelen:

- het buitenlandse beleid (w.o. het Nederlandse ontwikkelingsbeleid)
- interactie Nederlandse binnenlandse en buitenlandse politiek
- Nederland en Atlantische samenwerking
- Nederland en Europese samenwerking
- contemporaine geschiedenis
- vredes- en veiligheidsproblematiek

Verzoeken om inlichtingen kunnen worden gericht aan het Nederlandsch Genootschap voor Internationale Zaken (tel.: (070) 180386) en de Afdeling Internationaal Onderwijs van de NUFFIC (tel.: (070) 630550, toestel 148).

Inschrijvingen dient men te richten aan NUFFIC, Molenstraat 27, Den Haag.

Are bankers managers?

H. REINOUD*

In *ESB* van 26 september jl. reageert Prof. Dr. C. F. Karsten op een korte toespraak 1) onder bovenstaande titel, die ik enige weken geleden bij gelegenheid van de opening van het nieuwe kantoorgebouw van de financieringsmaatschappij Vola BV. te Amsterdam heb gehouden (a). Het betoog van de heer Karsten geeft mij aanleiding tot de volgende reacties.

Ter inleiding vermeld ik, dat ik sinds mijn pensionering dd. 1 juni 1972 (uiteraard) geen enkele bemoeienis meer heb met het PTT-beleid en dus geheel voor eigen rekening en vanuit eigen waarneming spreek en schrijf.

In mijn toespraak ging ik ervan uit dat de directievoering van elk bedrijf twee elementen kent, nl. het vernieuwend of entrepreneuriaal element en het beheersingselement van de dagelijkse functionering. Vervolgens lichtte ik relatief uitvoerig de verwarring over het begrip manager toe. Ik zei voorts: „Hoewel ik geen voorstander ben van het overdreven en ondoordacht gebruik van het woord manager, wil ik voor deze gelegenheid toch aansluiten bij de gedachte dat een zeer belangrijk element van de bedrijfsvoering de beheersing — zoveel mogelijk — is van de ontwikkeling van kosten en opbrengsten”. De heer Karsten interpreteert deze passage m.i. niet geheel juist als: „hoofdoorzaak van de negatieve benadering door de heer Reinoud is wel zijn eenzijdige definitie van het begrip manager”.

De heer Karsten noemt de PTT een „overheidsmonopolist”. Het is al zo vaak aangetoond en betoogd, maar ik wil dat hier toch nog eens herhalen: de PTT is ten dele monopolist, ten dele en dat in betekende mate „concurrentiebedrijf”. De telefoon en telegraaf zijn momenteel nagenoeg monopoliebedrijf. De postrijen daarentegen kennen een vrij brede marge waarin concurrentie bestaat die ook voor PTT goed merkbaar is. (Ik bedoel niet illegale postbestellingen). De postgiro en de postspaarbanc zijn in optima forma concurrerende bedrijfsonderdelen. Het valt op dat de heer Karsten, die zelf nadrukke-

lijk de concurrentie van de postgiro ter sprake brengt, toch zonder blikken of blozen het gehele PTT-bedrijf het stempel van „monopolist” wil opdrukken.

Bij het vraagstuk: openen van een nieuw kantoor en/of gebruik maken van een postagentschap is bij de PTT het gevaar cliënten te verliezen altijd een zwaar wegende factor geweest en is dat, naar ik aanneem, nog. De opmerking van de heer Karsten aan het eind van zijn artikel dat „als de PTT besluit geen kantoor te openen, verliest zij geen cliënt”, berust dan ook op een misverstand.

De heer Karsten schrijft dat de positie van de postgiro haar moeiteloos de salarisuitbetalingen van overheids- en semi overheidspersoneel bezorgde. Niets is minder waar. Vrijwel overal is door de overheid aan ieder personeelslid nadrukkelijk de keus gelaten t.a.v. de wijze waarop hij zijn salaris wenste te ontvangen: per algemene bank, spaarbank, gemeentelijke giro, postgiro. Natuurlijk zal het voorgekomen zijn dat de leiding van een overheidsonderdeel zijn voorkeur voor de postgiro, waarmee reeds lang een band bestond, beleeft, maar dat is ook bij particuliere ondernemingen t.a.v. bankrelaties voorgekomen.

Dat de banken, wanneer zij later of op andere wijze met de introductie van de betaalchèque waren gestart, de postgiro een vrijwel volledige monopolie op het gebied van het particuliere betalingsverkeer zou hebben geboden, zoals Prof. Karsten opmerkt, sluit niet aan bij de gedachten die in die tijd bij de PTT-PCGD op grond van marktonderzoek e.d. leefden. Men leze in dit verband in de pocket „*Het goud van de giro*”, hoofdstuk 7: De markt van girale betaalrekeningen” van de hand van Drs. A. W. Jongert e.a. waaruit blijkt dat zelfs medio 1972 een groot deel van de Nederlandse bevolking nog geen betaalrekening heeft (Prisma 1973).

In mijn rede heb ik voor mijn — overigens voorzichtige — oordeelvelling een combinatie van factoren genoemd: uitlatingen van bankiers over de tegenvallende kostenontwikkeling bij de be-

taalchèque- en salarisrekeningen, de overbanking en opgeschroefde concurrentie (woordgebruik van de president van de grootste bank in ons land), zeer weinig *Nederlandse* publikaties over de problematiek van directie-voering bij banken en over de kosten en opbrengstenbeheersing e.d. Mijn bewijsvoering is dus niet zo mager als de heer Karsten meent.

Wat het kostenvraagstuk enz. betreft zei ik: „Zij (mijn beschouwingen) hebben alleen ten doel om te doen uitkomen dat t.a.v. banken het denken en doen in kosten en kostprijzen enerzijds en in opbrengsten anderzijds, en dat vooral op wat langere termijn voor buitenstaanders niet doorzichtig is en aanleiding kan geven tot zo'n vraag als „are bankers managers?”. De heer Karsten bevestigt nu dat de kostenproblematiek bij de banken nog onderontwikkeld gebied is. Wat de overbanking aangaat, blijkt ook Prof. Karsten geen betrouwbaar statistisch materiaal ter beschikking te hebben. Zoals ik schreef kan alleen een zorgvuldig statistisch onderzoek waarbij o.m. met de door Prof. Karsten genoemde factoren rekening moet worden gehouden, uitsluitsel geven.

De heer Karsten maakt een aantal opmerkingen over dienstverlening versus commerciële bedrijfsvoering (in het begin) en dienstverlening versus kostenberekening en kostendekking (aan het eind) en betreft daarbij de PTT. Het is vreemd dat deze tegenstellingen aldus naar voren worden gebracht. Er is bij de PTT altijd naar gestreefd dienstverlening, kosten- en commercieel aspect te integreren om aldus tot een optimale dienstverlening te komen en naar ik meen met succes. De stelling laat zich voorts zeer wel verdedigen dat juist door een redelijke commerciële benadering een goede dienstverlening mogelijk wordt. Elders 2) schreef ik over een van

*De auteur was directeur-generaal van de PTT.

1) Hoe ik aan dat onderwerp kwam blijkt uit de volgende aanhaling: „Ik heb als thema voor mijn korte toespraak een aspect van de directievoering van banken en vergelijkbare instellingen genomen, dat enige jaren geleden toevalligerwijze op mijn weg kwam. Ik had toen in een van de financiële bladen een artikel geschreven over bedrijfsvoering en bedrijfsleiders (managers) en misschien wat onnadenkend ook de bankiers onder de managers „gerangschikt”. Enige dagen later ontving ik van een van mijn bekenden, de directeur van een grote onderneming, een kort schrijven waarbij hij mij zei met belangstelling mijn uiteenzetting te hebben gelezen, maar, voegde hij eraan toe tussen aanhangstekens „are bankers managers?”.

1a) Door een drukfout werd in het artikel van Prof. Karsten over Volva i.p.v. Vola gesproken, red.

2) Zie het hoofdstuk „Beleidsanalyse in de bedrijfseconomie” in het boek *Beleid belicht, sociaal wetenschappelijke beleidsanalyse*, onder redactie van Prof. Dr. A. Hoogerwerf (Samsom, 1972).

de uitgangspunten van het PTT-beleid: „Gesteld wordt dat de PTT zijn bestaan en bestaansrecht ontleent aan de behoeften van de maatschappij ten aanzien van postale diensten, telecommunicatie- en geldverkeerdiensten en dat deze diensten het karakter van individuele diensten en dus niet van collectieve goederen of diensten dragen zodat daarvoor de kostprijs plus een redelijke winststopslag moet worden betaald, evenals — in het algemeen — bij andere ondernemingen”.

Dit houdt in, dat het PTT-beleid primair op de behoeften van zijn afnemers moet zijn afgestemd, d.w.z. marktgericht moet zijn. Het betekent eveneens, dat het slechts in een smalle marge offers kan brengen voor sociale en culturele doeleinden. Doordat deze marge in de praktijk thans vrij breed is, zullen de Posterijen in 1972 een verlies van meer dan honderd miljoen gulden lijden 3), waardoor, bij handhaving van dit beleid, tarieven voor andere diensten en voor andere gebruikers aanmerkelijk zouden moeten worden verhoogd. Voor een goed inzicht in dit uitgangspunt wordt nog vermeld, dat indien, uitgaande van de situatie in 1972, de posttarieven om sociale of culturele overwegingen enige jaren niet verhoogd zouden worden, het arbeidsintensieve karakter van de postdienst — via de te verwachten loonstijgingen — het verlies tot vijfhonderd miljoen gulden zou oplopen 4).

De onjuistheid van de conclusie van Prof. Karsten: „geen voldoende opbrengst, dan ook geen dienstverlening” blijkt reeds hieruit afdoende. Ik zou meer voorbeelden kunnen geven 5). Het gezelschap boze tongen van waaruit Prof. Karsten mededelingen doet is, geen goed gezelschap.

De post- en telefoondienst werden en worden uitstekend bestuurd via het teamwork van een groep technisch en bedrijfseconomisch goed geschoolde en inventieve functionarissen die met de beide benen op de grond staan. Entrepreneuriale vernieuwing werd en wordt daarbij niet uit het oog verloren.

De posterijen hebben een bijzonder zware taak omdat dit arbeidsintensief onderdeel — meer dan 30.000 employés — nog niet de hulp van de moderne techniek kan krijgen zoals de telefoon en de postgirodienst. Die techniek bewerkstelligt niet alleen een aanmerkelijke kostendaling (in reële prijzen) en een betere beheersing van het produktien informatiesysteem, maar maakt nieuwe en verbeterde dienstverleningen mogelijk, zoals al iedere redelijke beoordelaar kan waarnemen. De afschaffing van de tweede postbestelling die door menigeen als achteruitgang in de dienstverlening wordt gevoeld, moet uit maatschappelijke oorzaken worden verklaard. In het begin van deze eeuw waren er in verschillende plaatsen in ons land drie tot vier bestellingen per dag.

Daartegenover is er nog altijd zaterdags een bestelling en zijn een aantal

postkantoren op die dag gedurende enige uren open, ook voor de gelddiensten (tegen een extra tarief van 50 cent bij opnamen).

Een uitzondering op de regel dat overheidsbedrijven kostendekkend moeten zijn, vormen in onze tijd de NS. Naar mijn mening terecht, althans tot op zekere hoogte. In waardering voor de Spoorwegen doe ik niet onder voor Dr. Karsten. Toch had hij m.i. beter gedaan het beleid van de NS niet als norm ten tonele te voeren nu de leiding juist dezer dagen levensgroot geconfronteerd wordt met het probleem dat ons bezighoudt, nl. de relatie dienstverlening — kostendekking. In 1969 bedroeg het verlies f. 150 mln., voor 1973 wordt het op f. 430 mln. begroot. (*NRC-Handelsblad*, 19 september). De memorie van toelichting op de begroting 1974 van het ministerie van Verkeer en Waterstaat vermeldt t.d.a. het volgende:

„Op de onderhavige begroting is ter compensatie van gehandhaafde dienstverplichtingen van de NS in de sector van het personenvervoer f. 338,80 uitgetrokken. Dit bedrag is aanzienlijk lager dan hetgeen volgens de directie van de NS voor 1974 nodig zou zijn. . . . .

Ten einde te voorkomen dat de instandhouding bij het personenvervoer per spoor een onaanvaardbaar beslag zou leggen op de rijksmiddelen is een werkgroep ingesteld die tot taak heeft maatregelen voor te stellen, welke kunnen leiden tot het wegnemen van deze dreiging 6) . . . . . Wellicht zal algehele staking van het personenvervoer op bepaalde lijnen mede noodzakelijk zijn”.

Aldus de ontmoeting van de nogal hooggestemde beleidsopvattingen van Prof. Karsten en de realiteit.

H. Reinoud

3) Ik schreef het hoofdstuk in december 1971/januari 1972. Blijkens het jaarverslag van de PTT is het verlies, na tariefsverhogingen in 1973, uitgekomen op f. 98,6 mln.

4) De besluitvorming bij overheidsbedrijven is vrij gecompliceerd. De enorme cijns die de PTT aan de schatkist moet afdragen en die ten laste van de gebruikers komt, geschiedt zeker niet op zijn initiatief.

5) Ik verwijs terzake ook nog naar de brief van de toenmalige minister van Verkeer en Waterstaat van 17 augustus 1971 aan de Staten-Generaal.

6) Afgewacht moet worden in hoeverre die werkgroep daarin slaagt.

Naschrift

Gaarne wil ik van de gelegenheid gebruik maken om enkele kanttekeningen te plaatsen bij het betoog van de heer Reinoud.

1. In zijn oorspronkelijke speech zei

de heer Reinoud, dat hij „misschien wat *onnadenkend* ook de bankiers onder de managers had gerangschikt”. Doel van zijn speech was nu na te gaan of dit nu wel of niet juist was. Door nu slechts één bepaald aspect van het managerzijn als maatstaf te nemen, komt men nooit tot een juiste beantwoording van de vraag.

2. PTT monopolie-bedrijf? Het feit dat de heer Reinoud zelf vermeldt, dat ik de concurrentiepositie waarin de girodienst verkeert — en hetzelfde geldt voor de Postspaarbank — naar voren heb gebracht, bewijst het beste dat ik dat deel van de PTT niet als deel van het monopolie beschouwde. Dat het monopolie van de post niet 100% moge zijn, is wellicht strikt genomen juist, doch de inbreuken zijn feitelijk zo gering, dat geen zinnig mens zou willen ontkennen dat hier van een monopolie sprake is.

3. T.a.v. de positie van de banken op het moment van de introductie van de girale salarisbetalingen, heb ik slechts willen betogen, dat in een korte termijn de „markt” verdeeld werd. De banken hadden een technische achterstand (snelheid betaalverkeer); zij moesten hier iets tegenoverstellen wilden zij niet een bijzonder slecht uitgangspunt hebben.

4. „Overbanking”. Kern van mijn betoog waren niet de statistieken, maar juist de weinig-zeggendheid van deze cijfers. Overigens de cijfers die ik gaf, „bewezen” alleen maar, dat de situatie in Frankrijk en Duitsland (sedertdien is gebleken dat ook het aantal inwoners per bankfiliaal in België belangrijk onder de 2.000 ligt), dan nog relatief slechter is. De heer Reinoud had oorspronkelijk betoogd, dat Nederland het hoogste aantal bankfilialen in de wereld zou hebben! Blijkbaar is een bewijs voor hem nog geen bewijs.

5. Dienstverlening PTT. Mijn opmerkingen waren alleen maar ingegeven door de indruk die de heer Reinoud in zijn speech gaf. Daarbij werd ik wellicht gesterkt door het feit, dat vroeger de slagzin was: „Uw brief vóór 6 uur 's avonds gepost, de volgende morgen op zijn bestemming”. Vandaag geldt dat beslist niet meer, integendeel!

Tenslotte mijn beleidsopvattingen over een overheidsinstelling. Natuurlijk moet er een evenwicht zijn tussen de dienstverlening en de kosten. Dat was mijns inziens de teneur van mijn betoog. Indien er echter door de heer Reinoud een nadruk wordt gelegd op de kostenbewaking, terwijl wij anderzijds vermindering van dienstverlening constateren en een batig saldo, dan is er wellicht plaats om het beleid ter discussie te stellen.

C. F. Karsten

Monetaire analyse

DRS. A. M. DIERICK

„Heftige kritiek is zelden steekhoudend. Dikwijls noodzaakt zij ertoe om elementaire aangelegenheden ontuchtterend op een rijtje te zetten. Daaruit blijken dan onjuistheden en meningsverschillen. Dat is ook nu het geval”.

Dit openingscitaat refereert aan het naschrift van Dr. Rijnvos bij mijn commentaar op zijn artikel over het Jaarverslag van De Nederlandsche Bank 1). Daarin heb ik aanleiding gevonden tot onderstaande uiteenzetting van een enkel onderdeel der monetaire analyse van de Bank, zulks ter opheldering van daaromtrent kennelijk nog bestaande misverstanden, die grotendeels lijken te berusten op spraakverwarring.

Rijnvos heeft terecht opgemerkt, dat elke liquiditeitscreatie vanuit (tenminste) twee gezichtspunten kan worden beschouwd; hij hanteert daarvoor de termen „liquiditeitscreatie door” en „liquiditeitscreatie ten behoeve van” 2).

Zijn begrip „liquiditeitscreatie door” heeft betrekking op de toeneming der als liquiditeit fungerende passiva der verschillende (groepen van) liquiditeitscheppende „instellingen”, te weten de overheid en de diverse bank- en giroinstellingen. De totale aanwas van de binnenlandse liquiditeitenmassa, die per definitie geschiedt bij deze liquiditeitscheppende instellingen, wordt daarbij onderverdeeld in „liquiditeitscreatie door” elk van die categorieën van instellingen. De bijdrage van iedere afzonderlijke groepering aan de totale liquiditeitscreatie via de toeneming van haar liquide passiva wordt vooral beïnvloed door de aantrekkingskracht, die

zij weet uit te oefenen op de bezitters van liquiditeiten. Een dergelijke analyse van de „liquiditeitscreatie door” is niet alleen interessant vanwege de samenstelling van de binnenlandse liquiditeitenmassa, maar ook en vooral met het oog op de concurrentieverhouding tussen de diverse groepen van geldscheppende (bank- en giro-)instellingen.

Voor de monetaire analyse van de financieel-economische ontwikkeling is deze beschouwing van de passiefzijde van de balansen der geldscheppende instellingen niettemin slechts in beperkte mate van belang. Zij heeft immers alleen maar betrekking op de vraag, wiens liquide passiva in welke mate zijn toegenomen en bij welke liquiditeitscheppende instellingen de liquiditeitsaanwas dus is gelokaliseerd. Het is duidelijk — om Rijnvos te parafaseren — dat hiermee nog slechts is aangegeven „door wie” de liquiditeiten werden gecreëerd, zodat de vraag „ten behoeve van wie” de creatie plaatsvond nog niet beantwoord is.

Dit laatste is voor de monetaire analyse van de financieel-economische ontwikkeling veel belangrijker. Deze kan immers niet volstaan met de vaststelling van de technische verantwoordelijkheid voor de liquiditeitscreatie, maar moet veeleer streven naar een toerekening van de materiële verantwoordelijkheid daarvoor. Hierbij wordt aan de hand van de actiefzijde der balansen van de geldscheppende instellingen (gesaldeerd met hun niet-liquide passiva) onderzocht ten behoeve van wie, of uit hoofde waarvan, de liquiditeitscreatie

heeft plaatsgevonden. Deze beschouwing van de „liquiditeitscreatie ten behoeve van”, die zich richt op de achterliggende oorzaken van de liquiditeitsaanwas, neemt in de monetaire analyse van de Bank een centrale plaats in.

In de tabel is voor de jaren 1971 en 1972 enerzijds weergegeven „ten behoeve van” welke sectoren de liquiditeitscreatie heeft plaatsgevonden en anderzijds „door” welke geldscheppende instellingen deze liquiditeitscreatie uiteindelijk technisch is verzorgd.

Deze opstelling is vrijwel identiek aan de tabel in het naschrift van Rijnvos 3), hetgeen er reeds op wijst, dat er — anders dan hij veronderstelt — inhoudelijk tussen ons niet of nauwelijks sprake is van een verschil in opvatting. Naar mijn oordeel bestaat er slechts een verschil in terminologie, als gevolg waarvan Rijnvos door een bepaalde passage in het Algemeen overzicht van het Bankverslag is verleid tot een onjuiste interpretatie van de door de Bank gehanteerde analyse der monetaire ontwikkeling in 1972. In die passage wordt namelijk gesproken over een liquiditeitsvernietiging door de overheid van f. 3,4 mrd. en een liquiditeitstoevoer uit het buitenland van f. 3,2 mrd., waarna wordt gezegd: „Een ander heeft te zamen met een creatie door bank- en giro-instellingen, ten belope van f. 5,7 mrd., geleid tot . . . .” 4).

Rijnvos blijkt hieruit — ten onrechte, maar niet onbegrijpelijk 5) — te hebben gelezen, dat de Bank bij de liquiditeitscreatie „ten behoeve van” de overheid en het buitenland (zie regels f en h in de tabel) zou hebben opgeteld de liquiditeitscreatie „door” de bank- en giroinstellingen (zie regel m). Dit zijn inderdaad ongelijksoortige grootheden, die niet bij elkaar opgeteld mogen worden. In het Bankverslag is dat evenwel ook niet geschied, zoals ik reeds in mijn vorige artikel gepoogd heb duidelijk te maken met een verwijzing naar Hoofdstuk III in het Bankverslag 6), waar

Liquiditeitscreatie

Ten behoeve van:	1971 a)	1972 a)	1972 b)	Door:	1971 a)	1972 a)	1972 b)
a. Kort krediet private sector	1.593	2.311	2,3	j. Nederlandsche Bank . . .	443	914	0,9
b. Lang bedrijf geldsch. instellingen	- 265	3.372	3,4	k. Handelsbanken	1.417	2.368	2,4
c. Subtotaal (I)	1.328	5.683	5,7	l. Overige bank- en giroinstellingen	1.394	2.333	2,3
d. Transitieposten	- 490	- 589	- 0,6	m. Subtotaal (V)	3.254	5.615	5,6
e. Subtotaal (II)	838	5.094	5,1	n. Overheid	- 137	- 685	- 0,7
f. Overheid	- 403	- 3.387	- 3,4				
g. Subtotaal (III)	435	1.707	1,7				
h. Buitenland	2.682	3.223	3,2				
i. Totaal (IV)	3.117	4.930	4,9	o. Totaal (VI)	3.117	4.930	4,9

a) In mln. gulden.
b) In mrd. gulden

1) Het artikel van Dr. C. J. Rijnvos over het Jaarverslag van De Nederlandsche Bank over 1972 is verschenen in ESB van 30 mei 1973. Mijn reactie daarop, die in juni aan de ESB-redactie werd verzonden, is gepubliceerd in ESB van 29 augustus 1973. Het naschrift van Dr. Rijnvos is geplaatst in ESB van 5 september 1973.

2) Ten einde verdere spraakverwarring te vermijden zal ik in dit artikel deze terminologie van Rijnvos overnemen, hetgeen echter niet betekent dat ik die ook als de meest doelmatige beschouw.

3) Behoudens de reeksbreuk van f. 70 mln., die daarin niet aan beide zijden is verwerkt.

4) Zie blz. 12/13 van het Bankverslag over 1972; cursivering van mij (AMD).

5) Vooral ook gezien de door henzelf gehanteerde terminologie en gelet op de — bij verwaarlozing van de in voetnoot 3 vermelde reeksbreuk — toevallige gelijkheid van de beide betrokken getallen.

6) Met name tabel 29 met omringende tekst.

uiteraard een meer gedetailleerde monetair analyse is verstrekt dan in het Algemeen Overzicht mogelijk was. Daaruit blijkt dat het genoemde bedrag van f. 5,7 mrd. betrekking heeft op de liquiditeitscreatie „ten behoeve van” — of beter gezegd „uit hoofde van” — de korte kredietverlening aan de private sector van f. 2,3 mrd. (zie regel a) en het lange bedrijf der geldscheppende bank- en giro-instellingen van f. 3,4 mrd. (zie regel b). Het bedrag van f. 5,7 mrd. correspondeert derhalve met sub-totaal I ter linkerzijde in mijn tabel en niet, zoals Rijnvos meent, met sub-totaal V ter rechterzijde, dat bij verwaarlozing van een reeksbreuk toevallig eveneens f. 5,7 mrd. zou bedragen 7). Het is dus wel degelijk gelijksoortig en optelbaar met de eveneens ter linkerzijde vermelde bedragen van - f. 3,4 mrd. en + f. 3,2 mrd. voor de liquiditeitscreatie „ten behoeve van” de overheid en het buitenland. Derhalve kan worden ontkend dat het bankverslag en mijn vorige artikel „vanuit monetair-analytisch gezichtspunt een ernstig begripsmatige onjuistheid” zouden bevatten, in die zin dat I ten onrechte zou zijn geïdentificeerd met V.

Eveneens kan worden ontkend dat er sprake zou zijn van een „cijfermatige onvolkomenheid, omdat de liquiditeitscreatie ten behoeve van de geldscheppende instellingen onvolledig is berekend”. Weliswaar zijn in de betwiste passage van het Algemeen Overzicht in het Bankverslag de transitorische posten „waarschijnlijk eenvoudigheidshalve” onvermeld gebleven, ten einde de minder gespecialiseerde lezer van deze algemene inleiding niet onnodig te vermoeien met gecompliceerde technische

verfijningen. Daarentegen is in mijn vorige artikel — evenals in het meer gespecialiseerde Hoofdstuk III van het Bankverslag — echter wel degelijk rekening gehouden met deze transitorische posten (- f. 0,6 mrd., zie regel d). Daar is de liquiditeitscreatie „ten behoeve van” de binnenlandse niet-overheidssector dan ook becijferd op f. 5,1 mrd. (zie sub-totaal II) en niet op f. 5,7 mrd. (zie sub-totaal I).

Concluderend kan dan ook worden gesteld dat er tussen Rijnvos en mij geen meningsverschillen (behoeven te bestaan 8) en dat zijn aan mijn adres gerichte verwijt van „een ernstige begripsmatige onjuistheid plus een cijfermatige onvolkomenheid” ongegrond is. Het moet echter worden erkend, dat de door hem gewraakte passage in het Jaarverslag der Bank — gelet op zijn terminologie — zowel begrips- als cijfermatig aanleiding kan geven tot misverstanden. Inhoudelijk lijkt er evenwel geen verschil van opvatting te bestaan tussen de monetair analyse van Rijnvos en die van de Bank.

A. M. Dierick

7) Zoals reeds in mijn vorige artikel werd uiteengezet zou Rijnvos, indien hij rekening had gehouden met de reeksbreuk van f. 70 mln., wellicht ontdekt hebben dat met het genoemde bedrag van f. 5,7 mrd. sub-totaal I bedoeld werd en niet sub-totaal V, dat immers geen f. 5,7 mrd. (f. 5.685 mln.) bedraagt — zoals door hem werd berekend — maar f. 5,6 mrd. (f. 5.615 mln. = 5.685 - 70).

8) Overigens moet nog worden opgemerkt, dat de hier behandelde materie slechts een onderdeel vormde van mijn commentaar op het eerste artikel van Rijnvos; op de twee overige onderdelen van mijn kritiek heeft hij in zijn naschrift echter niet gereageerd. (Discussie gesloten, red.)

A. Zellner: *An introduction to Bayesian inference in econometrics*. John Wiley, Sussex, 1971, 431 blz., £9.50.

Het is ongeveer twee eeuwen geleden dat Bayes zijn eenvoudige waarschijnlijkheidsrekeningstelling publiceerde. Op dat moment waren reeds enige statistische schattingsmethoden en toetsen ontwikkeld die de basis vormden voor de vele statistische technieken die tegenwoordig veelvuldig gebruikt worden. Lange tijd zijn er meningsverschillen geweest en is er vaak heftig gediscussieerd over de interpretatie en de geldigheid van de methoden gebaseerd op de stelling van Bayes. Door „orthodoxe”

statistici (uit de school van Sir Ronald Fisher) werd deze Bayesiaanse statistiek beschouwd als ketterij en het bestaan ervan zelfs in de leerboeken niet vermeld.

Deze onevenwichtigheid wordt nu langzamerhand gecorrigeerd doordat in toenemende mate resultaten van onderzoek op het gebied van (of met behulp van) Bayesiaanse statistiek worden gepubliceerd. Ook geven de meer recente leerboeken van de waarschijnlijkheidsrekening en de wiskundige statistiek

steeds meer aandacht aan de Bayesiaanse benadering.

Gezien de belangrijke plaats die de wiskundige statistiek inneemt bij het werk van econometristen, verdient het boek van Zellner de aandacht. Het plaatst voor de meest voorkomende stochastische econometrische modellen de Bayesiaanse benadering tegenover de klassieke en vergelijkt de resultaten. Zellners conclusie is, na vele jaren onderzoek hiërover aan de Universiteit van Chicago, dat de beide benaderingen elkaar aanvullen en te zamen een bedeutend beter inzicht en begrip geven dan elk van de benaderingen afzonderlijk.

In zijn inleiding (hoofdstuk I) tracht de auteur het verband te schetsen tussen de problemen op het gebied van „inference” in de econometrie en de wetenschap in het algemeen en hoe de Bayesiaanse aanpak past in deze problematiek. Als essentieel komt hier naar voren hoe met behulp van de stelling van Bayes een formeel mechanisme ontwikkeld kan worden waarmee de waarschijnlijkheid die het geloof in een bepaalde uitspraak weergeeft, gegeven de beschikbare informatie, herzien kan worden wanneer de informatie met betrekking tot deze uitspraak verandert. Deze informatie wordt onderverdeeld naar steekproefinformatie enerzijds en informatie uit theoretische overwegingen, introspectie en kennis van studies anderzijds. Geen aandacht wordt geschonken aan de indeling in experimentele en niet-experimentele wetenschappen, waardoor het belang van volledig subjectief gespecificeerde informatie nauwelijks aan de orde komt. Juist voor (macro-) econometristen is experimenteren zelden of nooit mogelijk en kan het gebruik van zulke informatie, te meer omdat het aantal waarnemingen (de steekproefinformatie) meestal gering is, van zeer veel nut zijn.

Hoofdstuk II geeft een overzicht van de grondbegrippen en beginselen van Bayesiaanse analyse. Aan de hand van eenvoudige voorbeelden worden deze zeer duidelijk toegelicht. Zellner introduceert hier voorverdelingen, marginale en voorwaardelijke naverdelingen, de aannemelijkheidsfunctie, voorspellingsverdelingen, puntschattingen en puntvoorspellingen, welke alle door het gehele boek hun toepassing vinden.

De hoofdstukken III t/m IX zijn in beginsel technisch van aard. Hierin worden de technieken zoals geïntroduceerd in hoofdstuk II toegepast in de analyse van een aantal modellen die veelvuldig gebruikt worden in zowel economisch als econometrisch onderzoek. Hoewel de Bayesiaanse methoden in deze analyses steeds dezelfde zijn, heeft toch ieder probleem zijn specifieke technische kenmerken. Om hier mee vertrouwd te raken, wordt de lezer geholpen door twee appendices die uitvoerig ingaan op de mathematische vorm en de eigenschappen van de beno-

digde enkel- en meervoudige waarschijnlijkheidsverdelingen. Tenslotte dient hier vermeld te worden dat naast het verkrijgen van analytische vaardigheid ook kennis van numerieke integratie nuttig is. Hoewel op de meeste rekencentra de daarin benodigde programma's aanwezig of in korte tijd te programmeren zijn, wordt toch in Appendix C een overzicht van dit soort programmatuur (in Fortran) gepresenteerd.

De onderwerpen die worden behandeld in deze hoofdstukken zijn o.a. het lineaire model, auto-correlatie van storingen, heteroscedasticiteit, regressies met gedeeltelijk gemeenschappelijke parameters, meetfouten, schatten van produktiefuncties, het eerste en tweede orde autoregressieve model, „distributed lags” (met een toepassing op het schatten van consumptiefuncties) en simultane stelsels. Kortom, de hoofdschotels uit ieder econometrisch leerboek zijn op het menu aanwezig.

In hoofdstuk X behandelt Zellner het vergelijken en toetsen van hypothesen en modellen. Zellner heeft samen met zijn medewerkers reeds veel onderzoekresultaten op dit gebied gepubliceerd in internationale tijdschriften. Opvallend daarbij was dat de problematiek van de keuze van de voorverdelingen die hierbij van groot belang is, of niet of niet juist werd behandeld. In dit boek is hij veel voorzichtiger. Daar waar voornoemde problematiek niet of nauwelijks een rol speelt produceert hij enkele resultaten. Verder stelt hij uitdrukkelijk dat de ontwikkeling van de materie in dit hoofdstuk zich nog in een beginstadium bevindt en mogelijk suggesties kan bevatten voor vruchtbaar methodologisch of toegepast onderzoek.

Hoewel dit laatste ook voor hoofdstuk XI geldt, is hier de toepasbaarheid toch groter. In dit hoofdstuk worden „control”-problemen behandeld. Hierbij gaat het om waarden te geven aan de beheersbare variabelen (instrumenten) in een model waarvan enige variabelen eveneens in een doelstellingsfunctie zijn opgenomen, zodanig dat deze doelstellingsfunctie geoptimeerd kan worden. Deze problematiek ligt heel duidelijk in de sfeer van de statistische beslissingstheorie, waarbij de Bayesiaanse aanpak van waarde is voor het verschaffen van een formeel mechanisme om rekening te kunnen houden met voorkeuren voor gevolgen van beslissingen, gegeven de kennis van de structuur van het probleem.

Zellner eindigt zijn boek met het naar voren brengen van de in essentie uniforme aanpak die de Bayesiaanse benadering geeft voor alle behandelde onderwerpen. Dit is inderdaad in tegenstelling tot (wat ik zou willen noemen) de klassieke econometrie waar voor ieder probleem een oplossing ad hoc wordt (of is) bedacht. Tenslotte merkt

Voor boeken op het gebied van economie, sociologie, recht, medicijnen en techniek:

WETENSCHAPPELIJKE BOEKHANDEL ROTTERDAM B.V.

Waarin opgenomen:
De Wester Boekhandel
Stamboekhandel Rotterdam

Rochussenstraat 223, Rotterdam 3003
Tel. (010) 23 46 92, 23 20 76, 23 90 39 en 25 39 41

Vestiging in de Erasmus Universiteit, Complex Woudestein. Tel. (010) 14 55 11, toestel 31 15.

(Buiten openingstijden neemt onze automatische telefoonbeantwoorder uw bestellingen op, onder nr. (010) 23 46 92).

(I.M.)

Zellner op dat nog veel onderzoek dient te worden verricht naar het gebruik van voorverdelingen in het algemeen en de problematiek van hoofdstuk X en XI in het bijzonder.

Met alle bewondering voor de veelheid van aspecten die Zellner binnen het gezichtsveld brengt, laat het boek toch een zekere onvoldaanheid over. Dit om drie redenen, waarvan de eerste reeds ter sprake kwam: namelijk dat te weinig aandacht wordt geschonken aan de waarde van het gebruik van subjectief gespecificeerde informatie. En daardoor eveneens aan de problemen die zich hierbij voordoen. Een tweede punt dat tot een zekere teleurstelling leidt, is dat de keuze van zijn zogenaamde niet-informatieve voorverdelingen weinig of niet geargumenteed worden waardoor de lezer soms het gevoel moet krijgen dat die voorverdeling gekozen wordt die een uiteindelijk resultaat oplevert dat het minst afwijkt van

de reeds bekende resultaten uit de klassieke statistiek en econometrie. Tenslotte dient vermeld dat het boek erg technisch is, in die zin, dat er veelvuldig met zeer veel ruimte consumerende matrixalgebra wordt gegooid, terwijl veel kortere wiskundige bewijzen mogelijk zijn. Desniettemin een knap boek met rijke inhoud.

Als leerboek heeft het ongetwijfeld kwaliteiten. Het behandelt alle onderwerpen die in ieder econometrisch leerboek van niveau aan de orde dienen te komen. Daarom zullen de lezers enigszins bekend moeten zijn met waarschijnlijkheidsrekening, wiskundige statistiek, differentiaal- en integraalrekenen en matrixalgebra. Een eventuele docent zal met aanvullingen betreffende de genoemde tekortkomingen een goede leidraad vinden in dit boek voor een waardevol stuk onderwijs.

F. B. Lempers

Dr. A. Beenhakker: A kaleidoscopic circumspersion of development planning.
Universitaire Pers, Rotterdam, 1973, f. 59,90.

Dit boek bevat een case-study van de ontwikkelingsplanning in Tibet. De auteur heeft vier jaar in dit mysterieuze land gewerkt als adviseur van het Ministerie van Planning en Financiën. Hoewel hij van huis uit econometrist is en feitelijke ontwikkelingsplannen opstelt, behandelt zijn boek een breed scala van problemen, veel breder dan het „monetaire spel met papieren nieuwlichterijen” zoals volgens hem de planning vaak wordt gezien. Dat betekent dat politieke en institutionele factoren die bij de prioriteitenbepaling en planimplementatie meespelen een hoofdrol in het boek vervullen. Zo krijgen we behalve veel informatie over het politieke systeem van Tibet, de „Panchayat Democratie”, ook een analyse over belangengroeperingen als de geestelijke elites, de militairen en de grootgrondbezitters. Verder behandelt het boek de kastenstructuur, de communicatieproblemen en procedures die een effectieve ontwikkelingsstrategie beïnvloeden.

De behandeling van deze en vele andere problemen in de speciale context van Tibet mondt uit in een laatste hoofdstuk dat een meer algemene me-

thodologie beschrijft voor realistische planning in ontwikkelingslanden. De auteur pleit o.a. voor desaggregatie en multidisciplinaire aanpak van de problemen. Enkele elementen van de beschreven methoden komen vrij aardig overeen met de planning in fasen van Tinbergen. Veel van Beenhakkers beschrijvingen en analyses zullen de met planning-problemen bekende lezer dan ook niet nieuw voorkomen, maar de brede aanpak in het boek gecombineerd met de grote praktische ervaring die eruit spreekt zorgen toch voor interessante stof. Vooral ontwikkelingsprogrammeurs zullen veel waarde vinden in het boek vinden.

B. Eygendaal

Prof. Dr. D. Brüll en Mr. J. W. Zwemer: Natuurschoon-lichamen. FED's fiscale brochures, Vpb: 1-4, FED BV, Deventer, 1973, 43 blz., f. 6.

Brochure over de bepalingen omtrent natuurschoon-lichamen in de volgende belastingwetten: inkomstenbelasting, vennootschapsbelasting, vermogensbe-

lasting, successiewet, wet op belastingen van rechtsverkeer, plaatselijke belastingen, personele belasting en grondbelasting. Deze bepalingen hebben tot doel het behoud van natuurschoon te bevorderen. De auteurs constateren dat de diverse bepalingen onderling nogal wat afwijkingen vertonen, hetgeen tot vreemde gevolgen kan leiden.

De Belgische economie in 1972. Ministerie van Economische Zaken en Energie, Algemene Directie voor Studiën en Documentatie, Brussel, 1973, 531 blz., Bfr. 200.

In dit boek wordt de economische situatie van België in 1972 ontleed in de vorm van commentaren op elke bedrijfstak met, zo mogelijk, statistische tabellen en grafieken. Algemene beschouwingen gaan vooraf aan het eigenlijke verslag. Deze verstrekken voornamelijk commentaar op de macro-economische gegevens van 1971 en 1972, voor zover gegevens beschikbaar waren. Voor 1972 beschikten de samenstellers slechts over ramingen van het in maart 1973 gepubliceerde economisch budget voor 1973, die werden aangepast met informatie van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

Periodiekenparade. Boom, Meppel, maandblad, f. 18,50 per jaar.

Op initiatief van het Sociaal-Wetenschappelijk Informatie- en Documentatiecentrum en verzorgd door Boom Meppel verschijnt onder de naam *Periodiekenparade* maandelijks een overzicht van de inhoudspagina's van ca. 80 Nederlandse sociaal-wetenschappelijke en daaraan verwante tijdschriften, waaronder *ESB*. In samenwerking met de betrokken redacties en uitgevers worden in dit maandblad de inhoudspagina's fotografisch overgenomen. Bestellingen bij Boom, Gasgracht 10, Meppel, tel.: (05220) 5 13 41.

Volkshuisvesting

Rotterdam vraagt voor het **Stafbureau Sociaal Onderzoek en Planning** van deze dienst een

medewerker

die als assistent behulpzaam zal zijn bij het toegepast wetenschappelijk onderzoek ter rapportering van onderzoekresultaten.

Vereisten:

- een studie in de sociale dan wel economische richting, gevorderd tot het propaedeutisch of kandidaatsexamen, of een vergelijkbare opleiding
- goede schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid.

Het salaris is afhankelijk van leeftijd, opleiding en ervaring.

Een psychologisch onderzoek maakt deel uit van de selectieprocedure.

Sollicitaties binnen 14 dagen onder no. 493/0936 **ongefrankeerd** te zenden aan: chef Bureau Personeelvoorziening, antwoordnummer 363, Westblaak 220, Rotterdam.

**Gemeente
Rotterdam**

ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Bij het FISCAAL-ECONOMISCH INSTITUUT, gevestigd aan de Burg. Oudlaan 50 is plaats voor een

WETENSCHAPPELIJK (HOOFD) ONDERZOEKER

uitsluitend voor het verrichten van research.

Gegadigden behoren te zijn afgestudeerd in de economische wetenschappen, bij voorkeur in de macro-economie of econometrie en dienen belangstelling te hebben voor fiscale vraagstukken. Ervaring op het gebied van wetenschappelijk onderzoek strekt tot aanbeveling.

Nadere inlichtingen over deze functie kunnen worden ingewonnen bij Dr. J. C. L. Huiskamp, adjunct-directeur van het instituut, Burg. Oudlaan 50 te Rotterdam, tel. (010) 14 55 11, toestel 32 88.

De aanstelling geschiedt in het wetenschappelijk rangenstelsel en de honorering is afhankelijk van opleiding en ervaring.

Schriftelijke sollicitaties, onder vermelding van vakaturenummer 1746, te richten aan het Hoofd van de afdeling Personeelszaken van de Erasmus Universiteit, Rotterdam, Postbus 1738 te Rotterdam.